

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

ARKEOLOJİ ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Programı

STRATONIKEIA/ESKİHİSAR MEHMET ARSLAN EVİ

BELGELEME VE KORUMA-ONARIM ÖNERİSİ

SERHAT KAÇAN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. İNCİ TÜRKOĞLU

KASIM 2024

DENİZLİ

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Serhat KAÇAN

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Mehmet Arslan Evi'nin belgeleme çalışmaları yapılmıştır. Rölöve, restitüsyon ve restorasyon önerileri ile koruma-onarım uygulamaları yapılması planlanmıştır. Kültürel mirası koruyarak özgün bir çalışma yürütülmüştür.

Tez çalışmamda araştırmalarım, çalışmalarım ve değerlendirmelerime bilgileriyle yön veren sayın değerli tez danışman hocam Doç. Dr. İnci TÜRKOĞLU'na ne kadar teşekkür etsem azdır.

Stratonikeia'da çalışma yapmaktan oldukça mutlu ve gururlu olmakla birlikte tez çalışmama olanak sağlayan Stratonikeia ve Lagina Kazı Başkanı sayın hocam Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT'e teşekkürlerimi sunarım. Değerli çalışma arkadaşlarım, Stratonikeia ve Lagina kazı ekibine çok teşekkür ederim.

Çalışmalarımda beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen sayın; Arkeolog Elif DOĞAN, Arkeolog Nurullah Emre DAYLAN, Sanat Tarihçisi Merve FİLİZ'e teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında beni destekleyen ve cesaretlendiren annem Birgül KAÇAN'a, babam Yener KAÇAN'a, kardeşim Seray KAÇAN'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma yaptığım süre boyunca maddi, manevi her zaman yanımda olan, zorlandığım ve umutsuzluğa düştüğüm zamanlarda beni motive eden hayat arkadaşım, sevgili eşim Behiye BOZKURT KAÇAN'a ve değerli ailesine çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Serhat KAÇAN

Denizli, Kasım 2024

ÖZET

STRATONİKEİA/ESKİHİSAR MEHMET ARSLAN EVİ BELGELEME VE KORUMA-ONARIM ÖNERİSİ

KAÇAN, Serhat

Yüksek Lisans Tezi

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim Dalı

Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. İnci Türkoğlu

Kasım 2024, 81 sayfa

Mehmet Arslan Evi, Stratonikeia’da yer alan sivil mimari örneklerinden biridir. Konumu itibarıyla I. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde yer almaktadır. Osmanlı dönemine tarihlendirilmektedir. Mehmet Arslan Evi, yığma duvar tekniğinde yapılmış iki katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı avlu içerisinde kuzeydoğu köşede konumlandırılmıştır. Yapının fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulmalara maruz kaldığı gözlenmektedir. Bu bozulmalar sonucunda tahribata açık hale gelmiş ve yıkılıp yok olma tehlikesi bulunmaktadır. Yapıdaki belgeleme çalışmaları geleneksel ve ileri belgeleme olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Mehmet Arslan Evi’ne, öncelikli olarak koruma prensibiyle yaklaşılmaktadır. Yapının restorasyon önerisi restitüsyon kararları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yürütülen çalışmalar neticesinde yapının rölövesi çizilmiş malzeme kullanımı ile birlikte gözlemlenerek hasar tespiti yapılmıştır. Sözlü kaynaklar kullanılarak ve yapının çevresindeki benzer dönem tarihi evlerden yola çıkılarak analogisi yöntemi kullanılarak restitüsyon önerisi yapılmıştır. Bu bağlamda yapının geçmiş dönemlerde uğradığı müdahaleler ele alınmıştır. Onarım sürecine geçildiğinde en az müdahale ve en iyi sonucu alma ile ulusal ve uluslararası koruma ilkelerine uygun olarak müdahale kararları belirlenmiştir. Genel olarak özgünlüğü bozulmadan günümüze gelmiş olması ile birlikte geri döndürülebilir olmasını mümkün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Stratonikeia, Mehmet Arslan Evi, Koruma-Onarım, Restitüsyon, Restorasyon

ABSTRACT

DOCUMENTATION OF AND CONSERVATION-RESTORATION PROPOSAL FOR MEHMET ARSLAN HOUSE IN STRATONIKEIA/ESKİHİSAR

KAÇAN, Serhat

Master's Thesis

Conservation and Restoration of Cultural Heritage Department

Conservation and Restoration of Cultural Heritage Program

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. İnci Türkoğlu

November 2024, 81 pages

Mehmet Arslan House is one of the examples of civil architecture in Stratonikeia. It is located within the First-Degree Archaeological Site of the ancient city. It dates back to the Ottoman period. Mehmet Arslan House was built with two floors using masonry wall technique. The structure is positioned in the northeast corner of the lot. It is observed that the structure has been subject to physical, chemical and biological deterioration. As a result of these deteriorations, it has become vulnerable to destruction and is in danger of collapsing and disappearing. Documentation studies on the structure were carried out in two ways: traditional and advanced documentation. Mehmet Arslan House is primarily approached with the principle of conservation. The restoration proposal of the structure was prepared by taking into account the restitution decisions. As a result of the studies carried out, the building's survey was drawn and the damage was determined by observing the use of materials. A restitution proposal was made using oral sources and the analogy method based on similar historical houses around the structure. In this context, the interventions that the structure has undergone in the past were discussed. When the conservation process was started, intervention decisions were determined in accordance with national and international protection principles with the least intervention and the optimal result. In general, it makes it possible to be reversible as its originality has survived to the present day without deterioration.

Keywords: Stratonikeia, Mehmet Arslan House, Conservation-Restoration, Restitution, Restoration

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
Konu	1
Amaç	1
Yöntem ve Teknikler	2
Literatür Özeti	2
1.1. Stratonikeia/Eskihisar Tarihçesi ve Coğrafi Durumu	4
1.2. Anadolu’da Ev Mimarisi	9
1.3. Eskihisar Evleri	12
1.3.1. Eskihisar Sivil Mimarlık Örneklerinin Tipolojik Özellikleri	12
1.3.2. Eskihisar Ticari Yapılarının Plan Özellikleri	14
1.3.3. Eskihisar Sivil ve Ticari Yapılarının Cephe Özellikleri	14
1.3.4. Eskihisar Sivil ve Ticari Yapılarında Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı	16
2.1. Konumu ve Tarihlendirilmesi	18
2.2. Mimari Yapısı	19
2.3. Cephe Düzeni	21
2.4. İç Mekan Düzenlemesi	23
2.5. Bezemeler	27
2.6. Korunma Durumu ve Tespit Edilen Bozulmalar	28
3.1. Rölöve	37
3.1.1. Planlar	37
3.1.2. Ölçüm Tekniği ve Belgeleme	42
3.1.3. Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı	44
3.2. Restitüsyon Önerisi	45
3.2.1 Planlar	45
3.2.2. Cepheler	49
3.3. Restorasyon Önerisi	57
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	62
FIGÜRLER LİSTESİ	66
ÇİZİMLER LİSTESİ	68
KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ	74

GİRİŞ

Konu

İnsanoğlu ihtiyaçlarını karşılamak için üretmeye başladığından beri, şekillendirdiği nesneyi hiçbir zaman tek yönlü yapmamış ve yarattığı esere değer vermeye çalışmıştır. Medeniyetlerin oluşup gelişmeye başladığı noktadan itibaren kalıcı eserler veren topluluklar, zaman içinde gelişmişliklerini ve ekonomik seviyelerini gösterme gayesiyle ihtişamlı eserler vermeye çalışmışlardır.

Konumuz olan Mehmet Arslan Evi restorasyonu, geçirmiş olduğu onarımların yanı sıra korumaya yönelik yapılan çalışmalarla ve eski görünümüne kavuşma isteği ile de diğer yapılan restorasyon uygulamalarına örnek sağlaması bakımından oldukça önemlidir. Her onarım geçirdiği dönemin sanat ekolleri ve akımları çeşitlilik göstermekte olup, bu dönemlerde yapıda yapılan onarımların bütüncül bir koruma anlayışı içerisinde devam ettirilmesi gerekmektedir.

Bu koruma-onarım önerisi tez çalışmasında öncelikle Mehmet Arslan Evi yerinde ve her detayına kadar, bulunduğu konum olan Eskihisar-Yatağan ve çevresindeki aynı amaçla kullanılan diğer yapılarla olan benzerlikleri ve farklılıkları ele alınacak, kronolojik olarak gördüğü onarımlar tespit edilecek, olmaması gereken ve olması gerektiği halde yapılmayan müdahaleler incelenerek değerlendirilecektir.

Amaç

Bu tez önerisinde, Stratonikeia Antik Kenti içerisinde yer alan Cumhuriyet Döneminde yapılan Mehmet Arslan Evi'nin geçmişten günümüze kadar geçirmiş olduğu onarımlardan farklı olarak, ilk aşamada yapının mevcut korunma durumu ve bozulmalar tespit edilecek, rölövesinin çıkartılarak restitüsyon çiziminin yapılması ve akabinde restorasyonuna ilişkin ayrıntılı bir çalışma planı çıkarmak hedeftir.

Mehmet Arslan Evi, restorasyonla yeniden hayata döndürülerek kültürel mirasımıza kazandırılmalıdır.

Muğla Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu ile Stratonikeia ve Lagina Kazı Başkanlığı'ndan elde edilen bilgiler ışığında yukarıda bahsedilen tüm bu çalışmanın 2023-2024 yılları arasında tamamlanması planlanmaktadır.

Yöntem ve Teknikler

Stratonikeia Antik Kenti içerisinde yer alan Mehmet Arslan Evi'ne ilişkin gereken materyaller toplanıp araştırma metodları uygulanarak bu yapı için planlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon önerisi dört aşamada hazırlanacaktır.

1.Ön hazırlığın oluşturulması;

- Konuyla ilgili dokümantasyon ve arşivleme çalışmalarının yapılması

2. Saha tespiti;

- Belirlenen yapıda alan incelemesinin yapılması
- Belgeleme çalışmalarının yapılması (rölöve, fotoğraf, bozulmaların tespiti vb)
- Kişilerle sözlü anlatımların kaydı
- Ön çizim ve eskiz çalışmaları

3. Verilerin hazırlanması;

- Saha keşif gezilerinde edinilen veriler sonucu tablo formatlarının hazırlanması
- Şemaların çizilmesi

4. Bulguların değerlendirilmesi;

- Tespit edilen bozulmalara karşı koruma önlemleri önerisi
- Rölövesi
- Restitüsyonu
- Restorasyon örneği hazırlanması

Literatür Özeti

Bu çalışmada Mehmet Arslan Evi'nin mevcut durumunun incelenmesi, yapının rölöve çalışmasının hazırlanması, malzemelerin tespiti, bozulmaların işlenmesi, restitüsyon ve restorasyon önerilerinin sunulması için literatür çalışmaları yapılmıştır. Mehmet Arslan Evi ve Eskihisar yapıları ile ilgili kitap, dergi ve bilimsel yayınlar ve araştırma yazıları incelenerek Mehmet Arslan Evi hakkında edinilebilecek bilgiler derlenmiştir. O. T. Yurdugüzel'in 2005 yılında yayınladığı "Eskihisar Sit Projesi" adlı yüksek lisans tezi içerisinde Mehmet Arslan evine de yer verilmektedir. B. Söğüt'ün

2008 yılı sonrası ve günümüze kadar devam eden kazı çalışmaları neticesinde “Kazı Sonuçları Toplantısı” kentin tarihi coğrafiyası ile kazı ve araştırmalar hakkında bilgiler sunmak mümkündür.

O. Kunduracı’nın 2005 yılında yayınladığı “Muğla-Yatağan evresinin Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları” adlı eseriyle 2020 yılında yayınladığı “Stratonikeia Geleneksel Türk Evleri” adlı makalesinde Eskihisar evlerinin örnekleri verilerek yararlanılmıştır.

Koruma önerileri sunulurken ICOMOS gibi uluslararası faaliyet gösteren kuruluşların koruma önerileri ile ilgili yayınlarından yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

STRATONIKEIA/ESKİHİSAR TÜRK EV MİMARİSİ

1.1. Stratonikeia/Eskihisar Tarihçesi ve Coğrafi Durumu

Karia Bölgesi'nin iç kesiminde yer alan kentlerinden birisi olan Stratonikeia, Muğla ili Yatağan ilçesi, Eskihisar Mahallesi (Köyü), Yatağan-Milas karayolu 7. kilometrede yer almaktadır. Milas'a 30 km uzaklıktaki kentin, karayolu kenarında olması ulaşım kolaylığı ve önemli konumda olmasını sağlamaktadır.

Stratonikeia Akdağ (1209 m) ve Kurukümes (1373 m) Dağları'nın uzantısı olan tepelerin kesiştiği noktadaki Kadıkulesi Tepesi'nin kuzey yamacı ve devamındaki düzlüğe kurulmuştur. Stratonikeia liman kentlerinden sonra iç bölgede kurulmuş, önemli yol güzergâhlarının kesiştiği tam kavşak noktasıdır. Batı Anadolu'nun daha iç bölgesindeki yerleşimlerin liman kentleri ile olan bağlantı Stratonikeia üzerindendir¹. Kentin içerisinde ve çevresinde içinde bol su kaynakları ve bereketli topraklar bulunmaktadır. Bu nedenle stratejik öneme bağlı olarak, Stratonikeia tarih boyunca toplumların önem verdiği ve yerleşime devam ettiği yerlerden birisi olmuştur.

Kentte son yıllarda yapılan kazılar sonucunda ele geçen en erken buluntular, kentin batısında tespit edilen ve MÖ 3. binyıla tarihlenen mezardır². Hititler Dönemi'ndeki Atriya'dan sonra, antik yazarlardan Pausanias'a göre Stratonikeia'nın Klasik Dönem öncesindeki ismi Khrysaoris "altın kılıç" olarak bilinmekteydi³. Hatta antik yazarların ifadelerine göre, burada adı Khrysaoris ya da Idrias olan bir yerleşim vardı ve bu isim daha sonra değiştirilmişti⁴. Bunlardan Khrysaoris Klasik Dönem öncesindeki, Idrias ise Klasik Dönem'deki ismi olmalıdır⁵.

¹ Myndos'ta bulunan yazıtlara göre, Stratonikeia'ya Myndos Limanını kullanma ayrıcalığının tanındığı kesindir (Söğüt 2015, 1).

² Bu mezarların tekil olmadığı düşünülmeyle birlikte, devamı da ele geçmemiştir. Bu alanda, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen plaka tekne mezarlar da tespit edilmiştir. Daha batısındaki hiç kazılmamış alanda, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen mezarlara ait silindirik altar bulunup, Muğla Müzesi'ne götürülmüştür (Söğüt 2015, 2).

³ Pausanias V.21.10. Bu ismi almasıyla ilgili olarak M. Aydaş'ın değerlendirmeleri için bkz. Aydaş 2015, 35.

⁴ Pausanias V.21.10; Stephanos Byzantios, *Ethnikon* 696 ve 326; Strabon XIV.II.25. Bu antik kaynaklarda geçen metinler, bunların çevirisi ve değerlendirmesi için bkz. Aydaş 2013, 609.

⁵ M. Aydaş, öncesinde kentin adının Khrysaoris olduğunu ve bunun MÖ 484 yılından sonra değiştiğini belirtmektedir (Aydaş 2015, 76)

Kentin en erken yerleşime ait kalıntılarını; Kadıkulesi Tepesi'ndeki sur duvarı ve kapının birisi ile tepenin kuzey eteğindeki teras duvarları oluşturmaktadır. Bu duvarlar tekniğine göre muhtemelen MÖ 7.-6. yüzyıllara ait olmalıdır⁶. Klasik Dönem içinde özellikle MÖ 4. yüzyılda, savunma sistemine bağlı olarak duvar örgüsünde de belirgin değişikliğin olduğu açıktır.

Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerindeki yerleşimin temeli ve kent planlaması MÖ 4. yüzyıla dayanmaktadır. Kentin tamamında kazı yapılmamış olmakla birlikte, belli alanlardaki tespitlere göre ızgara planı şeklindeki düzenli yerleşimin de bu dönemde yapıldığı düşünülmektedir. Buna bağlı olarak yerleşim merkezindeki ana caddeler de bu dönemde belirlenmiş olmalıdır. Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerinde aynı şekilde kullanılarak günümüze ulaşan kuzey-güney ve batı-doğu ana caddeleri bunlardan sadece ikisidir⁷. İki ana caddeye paralel başka sokakların da varlığı bilinmektedir. Kentin Hekatesia ismi, Seleukos krallarından I. Antiokhos tarafından önceden üvey annesi ve sonrasında eşi olan Stratonike'nin adına Stratonikeia olarak değiştirilmiştir⁸. Bu isim değişikliği Hellenistik Dönem başlarından itibaren yaygın görülen uygulamalardan birisidir. Kentin adının değiştirilmesi MÖ 3. yüzyılın ikinci çeyreğinde yapılmış olduğu anlaşılmakla birlikte, bu dönemde imar yapıldığına dair herhangi bir anıtsal yapı tespit edilmemiştir. Stratonikeia ve içinde bulunduğu bölge, Hellenistik Dönem boyunca, Seleukos, Ptolemaios, Makedonlar, Rodos ve Roma arasında el değiştirmiştir⁹.

Makedon Kralı V. Philippos'un MÖ 201-198 yılları arasında düzenlediği Karia Seferi ile Stratonikeia, Rodos'un elinden çıkmıştır¹⁰. MÖ 188 yılında imzalanan Apameia Barış Antlaşması ile onaylanan Rodos egemenliği, MÖ 167'de Karia Bölgesinin özgürlüğe kavuşması ile sona ermiştir. Bunun sonrasında Roma Senatosu, kenti MÖ 2. yüzyılın ortalarına kadar özgür ilan etmiştir. Böylece kent Rodos'a vermek zorunda kaldığı vergiden de kurtulmuştur¹¹. MÖ 166 yılı sonrasındaki özgürlük ve ekonomik büyüme, kentin imarında kendini açık bir şekilde göstermiştir. Antik dönemin en anıtsal

⁶ Duvar kalıntılarındaki yapıım sistemine bakılarak tahmin yürütülmüştür (Söğüt 2013, 610).

⁷ Söğüt 2010, 267.

⁸ MÖ 281 yılından sonra, kısa bir süre içinde kentin adı değiştirilmiştir. Bu konuda bkz. Magie 1950, 131.

⁹ Kent ve içinde bulunduğu bölgenin Rodos ile siyasi, kültürel ve dini ilişkileri konusunda antik kaynaklar ve yazıtlara bağlı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Aydaş 2010, 50.

¹⁰ Kentin kuruluşu ile ilgili bilgi için ayrıca bkz. Boysal 1980, 127.

¹¹ MÖ 2. yüzyılda Stratonikeia'nın Rodos'a 720.000 drahmi verdiği bilinmektedir (Polybius, XXX, 31, 6-7).

yapılarından birisi olarak inşa edilen Gymnasion bu dönemdeki imar faaliyetlerinde kente kazandırılan yapılardadır.

MÖ 3. yüzyılda adı değiştirilen kentin¹² MÖ 133 yılında Anadolu'nun Roma'ya devredilmesi sonrasında meydana gelen siyasi karışıklıklardan etkilendiği bilinmektedir¹³. I. Mithridates Savaşında, Roma'nın yanında yer aldığı için MÖ 88 yılında Mithridates tarafından kuşatılmış ve ağır bir şekilde cezalandırılmıştır. Roma orduları Stratonikeia'ya geldikten sonra kentin kaderi değişmiş ve öncekinin tam tersi olarak bu defa kazananların yanında yer almıştır. Roma'nın yanında olması dolayısıyla vergiden muaf tutulan kent için *Senatus Consultum* kararı MÖ 81 yılında Lagina Hekate Tapınağı duvarlarına yazılmıştır.

Stratonikeia ile Roma arasındaki geleneksel bağın çok güçlendiği bu süreçte hem antik kent merkezinde hem de kutsal alanda yeni yapılar inşa edilmiştir. Mimari buluntulara göre kent, Augustus Dönemi'nde köklü değişime uğrayan bir bölgedir. Bu, Geç Klasik Dönem'in ardından MÖ 2. yüzyılın tamamlayıcısı olmuştur. Augustus Dönemi ve sonrasında başlayan barışçıl ortam Stratonikeia'yı da pozitif yönde etkilemiş ve yeni yeni imar faaliyetleri, yeniden düzenlemeler yapılmıştır. Kent imparatorluk ile olan yakın ilişkisi ve desteklerin sonucu olarak, Hadrianus ve Antoninus Pius dönemlerinde (MS 117–161) bir süreliğine Latince Hadrianoupolis “Hadrianus’un Kenti” adını kullanmakla birlikte, MS 161 yılından sonra tekrar önceki ismi olan Stratonikeia'ya dönüş yapmıştır¹⁴.

MS 2. yüzyıl ve 3. yüzyılın başlarındaki huzur ortamı ve bu sayede yaşanan gelişimin MS 3. yüzyıl ortalarındaki Goth saldırıları ile etkilenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Halktan yeterli desteği alamadığı için MS 3. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren, özellikle pagan inancına ait dini yapıların tamir edilmesi ya da bir deprem sonrasında ayağa kaldırılması ciddi anlamda aksamaya uğramıştır. Özellikle MS 4. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren Hristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesiyle birlikte; dini yapılarda değişim ve buna bağlı dini, siyasi ve ekonomik merkezler oluşmuştur. Özellikle MS 5.-6. yüzyılda Hristiyan halkın desteğinin çok artması ile

¹² Antik yazarlara göre kentin MÖ 3. yüzyılın ilk yarısında Seleukoslar tarafından adının değiştiği bilinmektedir (Oğuzhanoglu 2015, 9)

¹³ Kentin kuruluşu ile ilgili bilgi için ayrıca bkz. Boysal 1980, 127.

¹⁴ Söğüt 2018, 433; Aydaş 2015, 75.

birlikte yapılaşmada büyük bir sıçrama yaşanmıřtır¹⁵. Erken Doğu Roma (Bizans) Dönemi'ndeki yapılaşmalar MS 7. yüzyılın ilk çeyreği içlerine kadar devam etmiş ve bundan sonraki süreçte ciddi bir gerileme olmuştur.

MS 10. yüzyıl başlarından itibaren MS 13. yüzyıl ortalarına kadar bu nüfus iyice azalmış ve sonunda daha küçük, iyi savunması olan kalelerde yaşamaya başlamışlardır. Stratonikeia sur duvarı içinde en az nüfus bu dönemde yařamıřtır¹⁶. Son zamanlara kadar kentin kuzeybatı bölümünün kullanılmış olmasının en önemli etkenlerinden birisinin, burada var olan su ve iyi yapılmış savunma sistemi olmalıdır.

MS 11. yüzyıl sonlarından itibaren başlayan Anadolu'nun fethi ile birlikte ilk Türk uç beylerinin güneybatı Anadolu Bölgesi'ne kadar geldikleri bilinmektedir. Bu beyliklerden biri de Menteşe Beyliğidir. Beyliklerin bölgeye geldiği dönemde kültürel ve ticari ilişkiler sürekli artmış ve bölge ilk defa Türklerle tanışmıştır. 13. yüzyıl ortalarına doğru Menteşe beyliğinin bölgeye yerleştiği bilinmektedir¹⁷. Anadolu'nun Türkleşmesi yolunda önemli adımlar atan Menteşeoğullarının hükmettiği bölgeler Muğla, Peçin, Milas ve Balat'tan Ege sahillerine kadar uzanmaktaydı. Bizans kaynakların da Menteşe Bey'in adı, 1282'de Tralles (Aydın) ve Nysa'yı (Sultanhisar) fethetmesi sonucu geçmektedir¹⁸. Eskihişar'ı Menteşe Beyi Ahmet Gazi'nin kardeşlerinin ele geçirdiği söylenmektedir. Bu da bölgenin Türk hakimiyetine girişinin 14. yüzyıl ortalarından önceye tarihlendiğini düşündürmektedir¹⁹.

Eskihişar merkezindeki Türk Dönemi'nden kalma yapılarından şaban Ağa Camii 13. yüzyılın sonuna tarihlenirken, caminin yanında yer alan hamam üst örtüsü ve inşa malzemesinden yola çıkılarak 14-15. yüzyıla tarihlendirilmiřtir²⁰. Evliya Çelebinin ziyaret ettiği Eskihişar köyünde biri Sultan Ahmed tarafından inşa edilen iki adet cami bulunmaktaydı²¹. Bunlardan şaban Ağa Camii günümüze kadar gelebilmişken diğer camiden iz bulunmamaktadır. şaban Ağa Camii, kareye yakın dikdörtgen harim ve iki adet ahşap direk ile desteklenen üst örtüden oluşmaktadır. Caminin batısında ahşap

¹⁵ Kentin Hellenistik Dönemde kuruluşundan sonra yönetici ve askerler dışında nüfusunun yerel halktan oluştuğu bilinmektedir (şahin 1976, 33).

¹⁶ Kentin su ve savunma bakımından daha sağlıklı olan bölümlerinde yerleşme yoğunlaşmıştır (şahin 1976, 35).

¹⁷ 14. yüzyılın başlarında güneybatı Anadolu'yu gezen İbn-i Battuta Muğla ve çevresindeki Türkmen beyliklerinden ve günlük hayatlarından bilgiler vermektedir. Evliya Çelebi ise 17. yüzyılda bölgeyi gezmış ve mimarisi hakkında bilgiler aktarmıştır (Kunduracı 2020, 45).

¹⁸ Merçil 2004, 152

¹⁹ Menteşe Beyliği tarihi için ayrıca bkz. Duran 1995, 55; Uykucu 1968, 88; Turan 2014, 41.

²⁰ Kunduracı 2007, 43-61.

²¹ Baş 1991, 365

direklerle oluşturulmuş son cemaat bölümü yer almakta ve kuzey köşesinde alttan su kanalı geçmektedir. Caminin güneybatısında bulunan hamam ise dikdörtgen planlı ve doğu batı yönünde uzanmaktadır. Kuru Cami olarak bilinen diğer cami ise günümüze ulaşamamıştır²².

14. yüzyılın başlarına doğru kuruluşunu tamamlayan Menteşe Beyliği; Muğla, Peçin, Milas ve Balat'tan Ege sahillerine kadar geniş bir coğrafyaya hâkim olmuştur. Menteşeoğulları Beyliği, 2. Murad'ın H. 827 de (M. 1424) Menteşe topraklarını ele geçirmesiyle son bulmuştur²³. Bölgede Türk izlerinin en azından 14. yüzyıldan itibaren varlığı kesindir²⁴. Kent içerisinde Menteşe Beyliğinden Osmanlı Dönemi ve Cumhuriyet Dönemine kadar olan mimari eserler aynı anda görülebilir ve bazı yapılar halen kullanılır durumdadır²⁵. Eskişehir 20. yüzyıl ortalarına doğru en gelişmiş dönemlerini yaşamaktaydı. Bölgede yaklaşık 400 hanesi ile, bölgeye özgü konutlar ve dönemin başkent etkisini yansıtan ağa evleri, köy meydanları ile Yatağan'ın en gelişmiş köylerinden bir durumundadır²⁶.

19. yüzyıl ve sonrasına ait sivil mimari örnekleri, çeşme ve boya atölyesi gibi yapıların yollara göre olan konumları, kentsel dokunun Beylikler Dönemi sonrasında Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde de aynı şekilde devam ettiğini göstermektedir. Dükkanlar, cami ve hamam geçmişten gelen dokunun devamı şeklinde bir merkez oluşturmuş, kahvehaneler ve çeşitli dükkanlar ile köy meydanı bir bütün haline gelmiştir.

Farklı şekillerde düzenlenmiş yol döşemelerinin yanı sıra, çeşme ve kalıntılar ile eski gravürlerden bilinen sivil mimari örneklerine göre, buradaki zengin insan sayısının az olmadığı bilinmektedir. Bölgeye özgü sivil mimari örnekleri ağa evleri köy meydanındaki sokak dokusu, çeşmeler halen günümüzde bir kısmı da olsa ayaktadır. Bölgeye deprem fazla zarar vermemiş olmakla birlikte, 1957 yılından sonra buradan ciddi göçler yaşanmıştır²⁷. Köy şimdi üçüncü yerinde olmakla birlikte, Stratonikeia üzerindeki ilk köyde halen daha yaşayan aileler bulunmaktadır. Stratonikeia Antik Dönem ile

²² Bölgeyi Menteşeoğlu Ahmed Bey fethetmiştir ve sonrasında iskân çalışmaları ve imar faaliyetleri başlamıştır fakat kardeşleri ile arasındaki mücadele bu durumu yavaşlatmıştır (Duran 1995, 75).

²³ Başak 2021, 177.

²⁴ Baş 1991, 367.

²⁵ Kunduracı 2020, 79.

²⁶ Eskişehir köyünde yer alan sivil mimari örnekleri ve ağa evleri için ayrıca bkz. Yurdugüzel 2011,77.

²⁷ Osmanlı döneminde Eskişehir ismi ile anılan köy, Cumhuriyet döneminde ise Eskişehir olarak isimlendirilmiştir (Söğüt 2015,2).

Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi yapı ve kent dokusunun birlikte görülebileceği nadir yerlerden birisidir.

1.2. Anadolu’da Ev Mimarisi

İnsan ırkının binlerce yıllık tarihi içerisinde en dikkat çeken uğraşlarından birisi yaşadığı doğal çevreyi çeşitli ihtiyaçları doğrultusunda düzenlemesi ve değiştirmesidir. Konutun kökeninde de bu uğraşı vardır. Doğadaki tüm canlılar gibi insanlar da dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı bir yere, bir şeye sığınma ihtiyacı duymuşlardır. Ancak, konutu sadece fiziki ihtiyaçların karşılandığı maddi öğeler olarak değerlendirmek yanlıştır. Bunlar aynı zamanda sosyal, kültürel ve duygusal ihtiyaçlarımızı da karşılayan, insana ait olma hissini aşıl原因an ortamlardır.

Var olmamızla birlikte başlayan bu ihtiyaçlar en başında tabiat ananın sunduğu bir nevi hazır ürünlerle (mağara, kovuk, in) ve bazı geçici çözümlerle karşılanmıştır. Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen bu insanlar Neolitik dönemde devrim olarak nitelenebilecek bir gelişmeyle yaşam tarzlarını değiştirmişler, toprağa bağlanarak tarıma, dolayısıyla üretime dayalı yeni bir çevre kurmaya başlamışlardır. 3 milyon yıl önce iki ayak üzerinde dolaşmaya başlayan, aşağı yukarı bu günkü fiziksel yeteneklerine kavuşan insanoğlunun “uygar” olarak nitelendirilmesi ancak bu dönemden sonradır.

Yerleşik hayata geçilmesi beraberinde ilk mimari faaliyetleri de getirmiştir. Doğal olarak ortaya konulan ilk eserler tapınak, saray, hisar gibi anıtsal mimari ürünleri değil basit konutlar ve depolar olmuştur. Dolayısıyla mimarinin kökeninin konut mimarisinde yattığını söylemek yanlış olmaz.

Orta Anadolu’ya yerleşip Anadolu’da ilk merkezi devleti kuran Hititler’ in asimetrik ve doğal bir oluşuma sahip yerleşim yerlerinde avlulu, dikdörtgen planlı, birkaç mekândan oluşan, taş temel üzerine kerpiçten basit konutlarla karşılaşırız. Evlerin pek çoğu iki katlıdır ve alt katlar ambar veya işlik olarak kullanılmıştır. Üst katlarda ise oturma ve yatak odaları bulunmaktadır. Dikdörtgen tasarl原因ı iki odalı ev tipi bu dönemin ana biçimidir ve evlerin içinde muhakkak ocak bulunmaktadır. Evler düz balçık çatı ile örtülüdürler. Çorum Boğazköy (Hattuşaş) ve diğer Hitit yerleşimlerinde kazılarla ortaya çıkarılan konutların neredeyse tümü bu şemadadır.

Etnik ve kültürel açıdan zaten heterojen bir yapı gösteren 11. yüzyıl Bizans Anadolu’sunun bu çehresi yeni gelenlerle birlikte daha da zenginleşerek kısa sürede Selçuklu Anadolu’suna dönüşmüştür. Yarımada ya yerleşen bir kısmı göçebe, bir kısmı ise köylü-kentli bu insanlar kültürlerin üst üste ve yan yana yaşadığı bu kaotik ortamda

orijini binlerce yıl eskiye dayanan ve yer yer farklılıklar gösteren zengin bir konut mimarisi ile karşılaşmışlardır. Kent kökenli insanların bu yeni topraklarda ilk anda karşılaştıkları konutları kullandıkları, Orta Asya'nın yerleşik konut mimarisini Anadolu'ya taşıyamadıkları göçebelerin ise kendi barınma alışkanlıklarını yeni yurtlarına kolayca taşıdıkları ve yerel olanaklardan da yararlanarak yeni bireşimler yarattıkları düşünülmektedir. Türk öncesi dönemin mimari ve kültürel gelenekleri kırsal kesimden çok şehirlerde yaşatılmış olmalıdır. Elazığ'daki Kalaycık Höyüğünde yapılan kazılarda taş temel üzerine kerpiç tuğla malzemeden 11.-12. yüzyıllara Artuklu dönemine ait ev kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Evler düz damlı, bir veya iki mekânlıdır. İçlerinde ocaklar, depolar ve tandırlar ile ahşap direklerin oturtulduğu dikdörtgen taş kaideler ele geçirilmiştir. Odaların tabanları ve belli bir seviyeye kadar duvarlar sıvanmıştır. Bu evlerin o dönem Bizans konutlarından pek de farklı olmadıkları görülmektedir.

Türklerin geçmişte yerleşik oldukları topraklar üzerinde edinmiş oldukları mimari geleneklerle, bu yeni coğrafya üzerinde karşılaşmış oldukları mimari geleneklerin yüzyıllar içerisinde kaynaşması sonucu bugün genel olarak “Türk Evi” olarak adlandırılan olgu ortaya çıkmıştır.

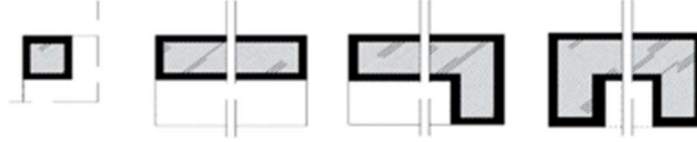
Geleneksel Türk Evi plan tipleri ile ilgili en kapsamlı tipolojik çalışmayı Sedat Hakkı Eldem yapmıştır. Sofanın konumuna göre, evin bulunduğu bölgesel özelliklerine göre ve tarihi dönemlerde yaşadığı toplumsal kültürüne göre yapılan sınıflandırmalar Türk evlerinin çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Yapıların plan özellikleri itibarıyla Türk evleri; iklim özellikleri, sokak dokusu, ekonomik şartlar ve bölgesel mimarinin etkisiyle sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olmak üzere dört bölümde incelenmiştir²⁸. Sofa, odaların arasında kalan bir alandır ve evdeki yaşantının büyük bölümünün geçtiği yerdir. Odalar, sofa etrafında dizilir ve odalara bu mekândan girilir.

²⁸ Eldem 1968, 17.

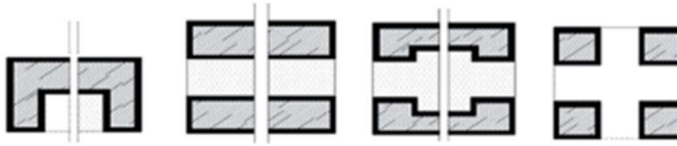
Sofasız Plan Tipleri

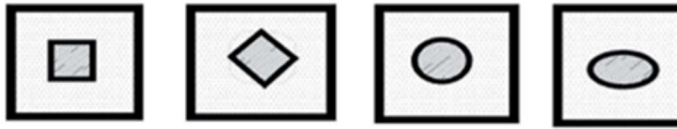
Dış Sofalı Plan Tipleri

İç Sofalı Plan Tipleri

Orta Sofalı Plan Tipleri

Çizim 1. Türk Evi plan tipleri (Küçükerman 1973, 38, Res.12)

Sofasız plan tipi, en basit kuruluşunu ifade eden bu tipte oda veya odalar, sadece yan yana dizilmek suretiyle evi meydana getirirler. Odaların birbirleriyle ilişkileri yoktur. Her odanın kapısı dışarıya açılmaktadır. Bu durum genellikle bahçe kapısı ve bahçe duvarları olan ön bahçeli ya da yan bahçeli evler için geçerlidir. Anadolu'nun doğu ve güney bölgelerinde görülmektedir. Kırsal yerleşmelerdeki bağlarda bulunan sıra odalı ve çardaklı bağ evleri de bu tipe örnek olarak gösterilebilir²⁹.

Dış sofalı plan tipinde odalar arasındaki ilişkiler “sofa” denilen bir ortak mekânla sağlanır. Anadolu'nun kırsal kesiminde, avlulu ve bahçeli evler için pek çok uygulama alanı bulmuştur. Ilıman veya sıcak iklimli yörelerde sofanın önü tamamen açık bırakılmış ve böylece ev halkı için bir serinleme imkânı oluşturulmuştur. Kışın ise odalar ocaklarla ısıtıldığından odalarda barınılmıştır. Bu plan tipindeki ilk değişiklik sofanın ucuna bir köşk eklenmesiyle başlamıştır. Daha sonra sofanın her iki ucuna eyvan eklenerek “L” ve

²⁹ Kunduracı 1995, 49.

“U” şeklinde bir plan oluşturmuştur. Sofanın iki dar ucu yan duvarların uzatılmasıyla kapatılmıştır. Bu plan tipinin uygulanması 19. yüzyıla kadar devam etmiştir³⁰.

İç sofalı plan tipi Türk evinde uygulanan en yaygın plan tipidir. Sofa, odalar arasına alınarak halk arasında karniyarik diye adlandırılan bir plan tipi ortaya çıkmıştır. Bu plan, dış sofalı eve nazaran daha muhafazalı olması nedeniyle Anadolu ve Rumeli’nin her iklim kuşağında kullanılmıştır³¹. Özellikle sıkışık yerleşmelerde, kasaba ve şehirlerde tercih edilmiştir. Dış sofalı evlere nazaran daha fazla odayı içermesi, daha ekonomik olması bu tercihin ana sebebidir. Bu türdeki sofa, ya güneşli tarafa ya manzaralı yöne veya sokağa yönlendirilmiştir. Merdivenin durumuna göre, sofanın bir veya her iki ucunda köşk, seki gibi isimlerle anılan özel mekânlar yer almaktadır. Burada ya bir sedir bulunmakta veya biraz yükseltilerek hatta sofadan parmaklıklarla ayrılarak biçimlendirilmiş bir geniş oturma köşesi düzenlenmektedir.

Orta sofalı plan tipi ise geç uygulanmaya başlanmıştır ve 19. yüzyıl İstanbul’unda özellikle saray, kasır ve köşk gibi yapılarda ev tasarımına zenginlik kazandırmıştır. Sofanın ortaya alınması ile ev planları daha çok kare veya kareye yakın dikdörtgenler haline dönüşmüştür. Binanın dört köşesine dört oda yerleştirilmiş, oda aralarına da merdiven, eyvan, kiler, mutfak gibi servis mekânları getirilmiştir³². Sofa önceleri dört köşe iken, zamanla köşeler pahlandırılmış; sekizgen, çokgen, oval veya eliptik şekiller oluşmuştur. Sofanın muhafazalı olması evin iyi ısıtılabilmesine imkân sağlamış, bu da soğuk bölgeler için tercih sebebi olmuştur.

1.3. Eskihisar Evleri

1.3.1. Eskihisar Sivil Mimarlık Örneklerinin Tipolojik

Özellikleri

Ege bölgesinin güneyinde ve özellikle Muğla bölgesindeki yapıların tipolojik özelliklerini, klasikleşmiş uygulama biçimlerini genel anlamda Eskihisar Köyü’nde de bulmak mümkündür. Yapılarda cephe özellikleri, kullanılan malzeme, baca, kepenk ve süslemeler gibi özelliklerin birbirini tekrar ettiği belirlenmiş, klasikleşmiş bir uygulama anlayışının yani bir alışlagelmiş bir üslubun olduğu görülmüştür³³.

³⁰ Eldem 1968, 33; Bozkurt 2013, 42.

³¹ Eldem 1968, 35.

³² Eldem 1968, 127-130; Bozkurt 2013, 43.

³³ Yatağan çevresindeki benzer ev tipleri için bkz. Kunduracı 2007, 77.

Muğla kentsel sit alanı içindeki sivil mimarlık örneği eski yapılar belli karakteri taşımaktadır. Yaygın olan, Müslüman-Türk ailelerince kullanılan ve zemin katları genellikle taş, üst katları ise dış duvarları yine taş, içi ahşap bağdadi sistemde inşa edilmiş, avluya dönük evlerdir³⁴. Ticaret ile uğraşan varlıklı kesimin evleri geleneksel Muğla evlerinden daha farklı biçimde yapılmıştır. Bu konutlar diğer klasik evlere göre daha gösterişli yapılardır. Sokağa doğrudan giriş veren evlerin bir kısmı, bahçeden de giriş almaktadır. Yapı malzemesi olarak kesme taş kullanılmış ve bazı örneklerde almalı duvarlar cephede dekoratif nitelik kazanmıştır³⁵. Çatılarda kiremit kullanımı yaygınlaşmıştır. Böylece eski dokuda yer alan toprak damlı evler de kiremit çatıya dönüşmeye başlamıştır.

Türk Evi Anadolu'da kurulan Osmanlı şehirlerinde Müslüman Türk âdetleri, gelenek-görenekleri, yaşam biçimlerine göre şekillenen konutlardır³⁶. Muğla geleneksel sivil mimarisini oluşturan asıl örnekler Türk evleridir. Muğla evleri toprak damlı evlerden kiremit çatılıya, batı etkili evlere kadar farklılaşma göstermiştir (Fig. 1).

Fig. 1. Muğla Evlerinden Örnekler (URL 1)

Evlere kuzulu kapıdan girilir. Bu kapılar, ise iki kanadı olan ve kiremit örtülü ahşap çatıklı çatısı olan kapılardır. Kanatlardan birinin üzerinden açılan kapı yani 'kuzulu' kısmı insanlar için ayrılan bölümdür³⁷. Genellikle 60-70 cm genişliğinde, 140-150 yüksekliğinde, tabandan 20 cm yukarıda masif ahşaptandır. Üzerine istenilen biçimde kapı tokmağı veya ucuna ağırlık bağlanmış zincir bulunabilir. Dövme ve döküm tekniğinden yapılmış olan bu kapı tokmakları 150 yıllık bir tarihe sahiptir. Rum ustalar

³⁴ Eldem 1968, 44.

³⁵ Eskişehir'deki Mehmet Eskişar Evi cephesinde kesme taş ve tuğla dekoratif şekilde kullanılmıştır. Yurdugüzel 2011, 936

³⁶ Ertürk ve Özen, 1984, 20.

³⁷ Kapılar üzerinde ahşap işçiliğinin güzel örneklerinin yanı sıra, madeni elemanlarda dikkat çeker; bkz. Kaya 2010, 84.

tarafından bölgeye getirilmiştir. Bölgede belirlenen tipleri arasında kadın eli kapı tokmağı, yüzüklü-bilezikli kapı tokmağı, aslan kafası biçimli kapı tokmağı, yuvarlak, kareli, dikdörtgen biçimli ve yaprak biçimli kapı tokmakları bulunmaktadır³⁸.

Odaların önemli elemanlarından biri de yüklüklerdir. Dolap veya yüklükler erken örneklerinde daha özensiz ve sade şekilde kullanılmıştır. Daha sonra gösteriş ve estetik anlayıştan ötürü bezemeli ve görsel anlamda daha etkili örnekleri ortaya çıkmış ve bölümleri oluşmuştur. Sonraki dönemde ise özellikle ağa evlerinde olmak üzere yüklüklerin yerini ithal mobilyalar almıştır³⁹.

1.3.2. Eskihisar Ticari Yapılarının Plan Özellikleri

Eski Eskihisar Köyünde halkın kullandığı ticari yapılar, Şaban Ağa Cami'nin kuzeyinde yer alan cadde boyunca yer almaktadırlar.³⁴ Bu yapılar, köyde yaşayan halkın günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılmıştır. Basit dikdörtgen ve kare planlı bu yapılar tuğla ve taş ile almaşık duvar tekniğinde inşa edilmiş yer yer devşirme malzemede kullanılmıştır. Ahşap kepenkli pencereleri, ahşap kapıları, duvar örgü teknikleri, yapı malzemeleri, cephe renkleri ve bacaları ile Eskihisar'da sivil mimari örneklerinin kendine özgü bir üslubu ve klasikleşmiş uygulama biçimleri oluşmuştur. Dükkan işlevinde kullanılan sivil mimari örneklerinin de bu özgün değerleri kendi işlevlerine göre adapte ettiği ve bu ölçüde kullandığı görülmüştür. Yapının işlevine göre odalar, nişler, pencereler işleve uyumu sağlanarak kullanılmıştır. Köy meydanı ve çevresinde bulunan kahvehane, fırın, terzi, bakkal gibi işlevlerde yapıların yapı elemanları ve mekan tanımları da işlevlerine bağlı olarak kullanılmıştır.

Kubbeli fırınların taban şeklinin genel olarak oval veya dairesel plana sahip olduğu bilinmektedir.³⁵ Eski Eskihisar Köyü içerisinde yer alan sivil mimarlık örneklerinden biri olan fırın yapısının da üstü kubbe şeklinde kapalıdır ve dairesel bir planı vardır.

1.3.3. Eskihisar Sivil ve Ticari Yapılarının Cephe Özellikleri

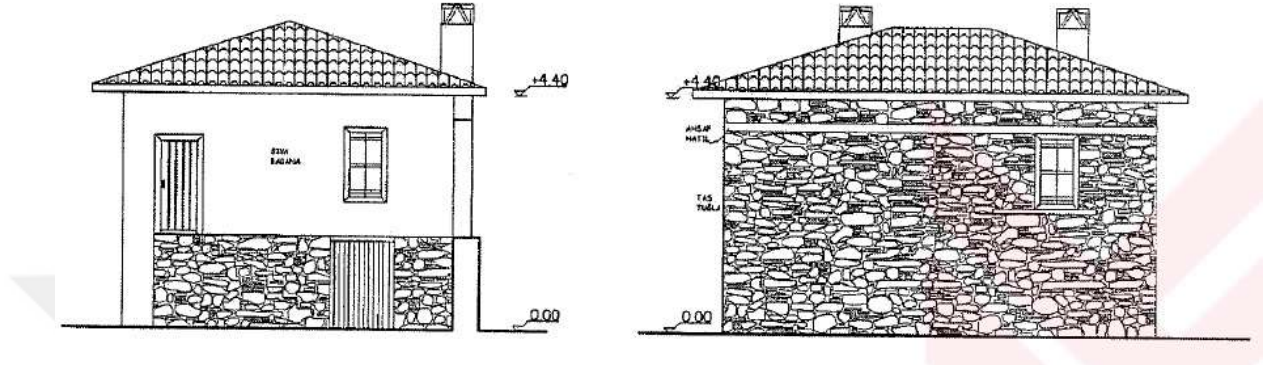
Köydeki konutların ön cepheleri, ahşap karkas olarak yapılmıştır. Diğer üç cephe, taş ve tuğla yığma olarak yapılmış ve ön cepheye, zemin katta bağlanmıştır. Ahşap hatıllar, yığma olan yan cepheler ve arka cephelerde birbirine bağlanarak ya da pencerelerin altında ve üstünde pencere boyunca devam etmektedir. Köy genelinde

³⁸ Kaya 2010, 86.

³⁹ Kunduracı 2007, 67

³⁵ Kunduracı 2007, 79

yapıların ön cepheleri sıvanmış, yan cepheler ve arka cephe sıvasız (taş-tuğla) bırakılmıştır. Yapılarda bulunan genellikle $\frac{1}{2}$ oranında olan kepenkler, çift kanatlı ve oldukça sadedir. Sadece birkaç yapıda kepenk üstüne silme ve dekoratif öğeler ile karşılaşılmaktadır (Çiz. 2). Pencereilerin alt ve üst kısımlarında dekoratif öğeler ve kemerler bulunan konaklarda, demir ve ahşap kafesler dikkati çeker.

Çizim 2. Eskişehir evlerinden örnek bir cephe görünümü (Yurdugüzel 2005, 46, Çiz. 48)

Eski Eskişehir Köyü'nün ticari yapıları, yapılan gözlemler sonucunda görüldüğü üzere tek katlı, moloz taş ve tuğladan dolmagöz duvar tekniği ile yapılmış ve günümüze kadar da bu özelliklerini korumuştur. Bu tip ticari yapıların duvarlarında kireç sıva, kireç badana uygulaması görülmektedir (Fig. 2). Kapı ve pencere kanatları ahşap olup bazı örneklerde giriş cepheleri tamamen ahşap kepenkli yapılmıştır³⁴. Bazı örneklerinde renk faktörü de cephelerde göze çarpmaktadır. Örneğin fırın yapısında mavi – turkuaz renkleri hem ahşap pencerelerde hem de duvarların belli bir kısmında dikkat çekmektedir. Cephe görünümlerinin diğer unsurları ise bacalar ve saçaklardır. Genel olarak alandaki sivil mimari örneklerinin baca tipi geleneksel Muğla bacası tipindedir. Saçaklar ise çıtalı ahşap saçak veya etekli saçak tipindedir. Eski Eskişehir Köyü'nde yer alan ticari yapılar genel olarak geleneksel Muğla sivil mimarlık örneklerinin özelliklerini taşımaktadırlar.

Fig. 2. Sami Akdeniz Fırını Kuzey Cephe Kireç Badanalı Duvar

1.3.4. Eskihisar Sivil ve Ticari Yapılarında Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı

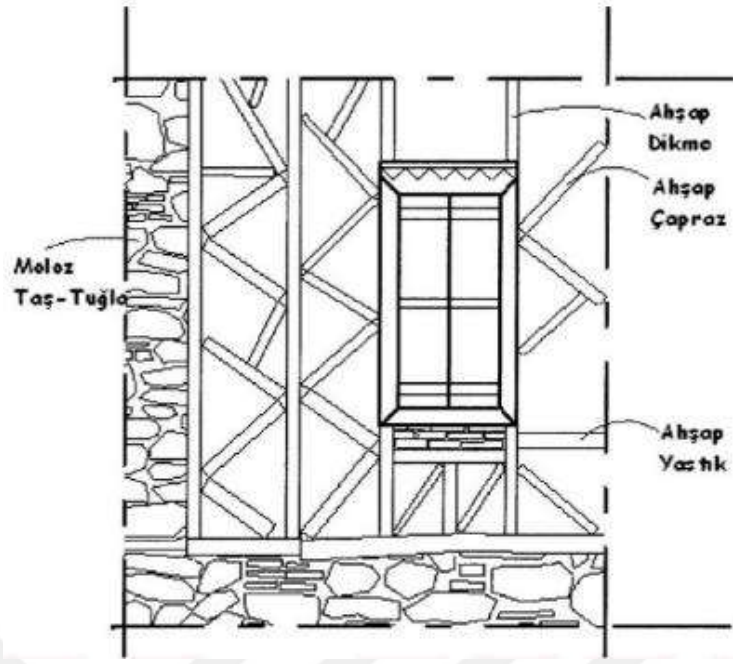
Eski Eskihisar Köyü'nde bulunan ticari işlevli yapı grubunun çoğunluğun moloz taş malzeme, ahşap hatıl ve almaşık düzende yapıldığı belirlenmiştir.

Moloz taş örgü duvarların içerisinde yatayda ahşap hatıllar yerleştirilmiştir. Yapıların ön cepheleri, ahşap karkas (hımış), yan cepheler ve arka cephe moloz taş ve tuğla yığma olarak yapılmaktadır⁴⁰ (Çiz. 3). Genellikle köydeki yapıların ön cepheleri sıvalı şekildedir⁴¹. Yan cepheler ise kireç badana olarak yapılmaktadır.

Genellikle yapıların pencereleri ahşap kepenklidir. Üst örtüler genelde kırma çatı şeklinde yapılmış ve üzerleri alaturka kiremit ile örtülmüştür. Bunun yanında beşik çatı kullanılan örneklerle de rastlamak mümkündür.

⁴⁰ Kunduracı 2007,66.

⁴¹ Yurdugüzel 2005, 71.

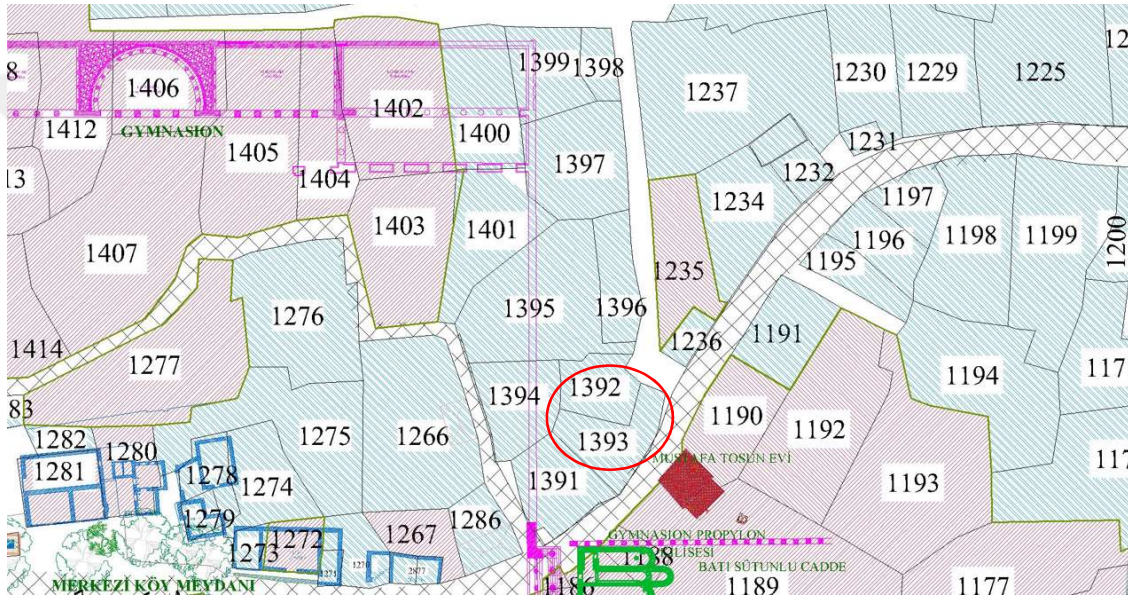
Çizim 3. Dolmagöz duvar sistemi (Yurdugüzel 2005, 71, Çiz.18)

İKİNCİ BÖLÜM

MEHMET ARSLAN EVİ

2.1. Konumu ve Tarihlendirilmesi

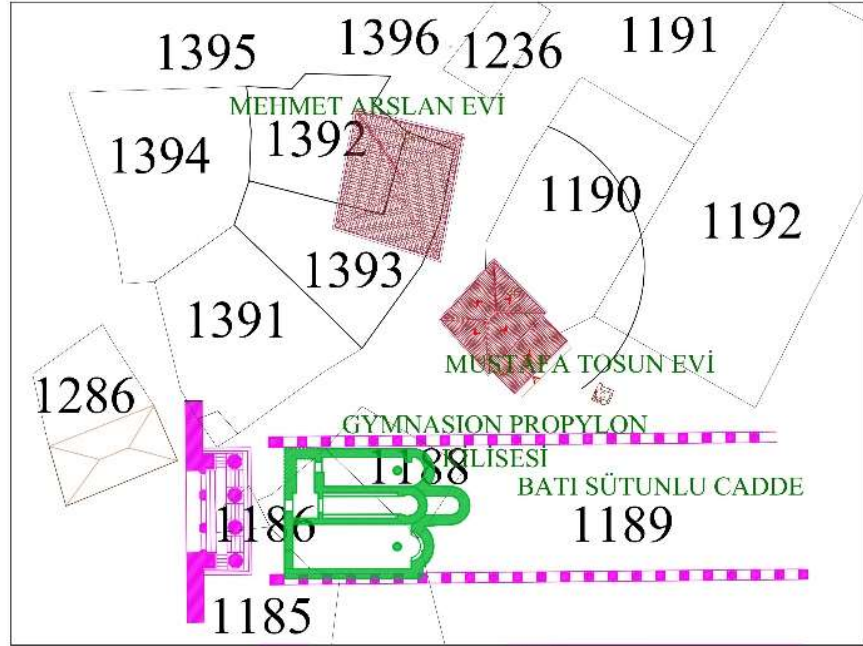
Mehmet Arslan Evi, Muğla ili, Yatağan ilçesi Eskihisar mahallesinde Stratonikeia Antik kenti içerisinde yer almaktadır. 255 ada 29 ve 30 parsellerin üzerine inşa edilmiş olan konut antik kentin batısında; Batı Caddenin kuzeyinde ve Gymnasion yapısının batısında yer almaktadır⁴². Doğusunda yakın dönem köy içi yolun geçtiği yapının güney bahçe duvarı, taş döşeli Osmanlı Dönemi yoluyla sınırlandırılmıştır (Çiz.4-5).

Çizim 4. Mehmet Arslan Evi'nin kent planında konumu

Yapının 19-20 yy. arasında yapıldığı bilinmektedir. Yapı 26.02.2002 tarihli 1458 sayılı kararı ile tescillenmiş (Ek 1) ve 09.12.2022 tarihinde kamulaştırılmıştır. Edinilen bilgiler doğrultusunda yapının alt katının yola bakan kısmındaki odanın ahır olarak kullanıldıktan sonra bir süre de bakkal olarak kullanıldığı söylenilmektedir.

⁴² 37.3139 Enlem, 28.0647 Boylam. Rakım: 501 m.; Eski parsel numarası 1392 ve 1393 içerisinde yer almaktadır.

Çizim 5. Vaziyet Planı

2.2. Mimari Yapısı

Mehmet Arslan Evi, terk edilmiş halde olup moloz ve devşirme taşlar kullanılarak yığma teknikte inşa edilmiştir. Dış sofalı plan tipine sahip olan konut, iki katlıdır ve kısmen yıkılmış durumdaki çatısı kırma tipte ve alaturka kiremitle örtülüdür.

Avlu

Avlunun ana girişi doğusundan iki kanatlı ahşap kapı tarafından sağlanmaktadır. Avlunun kuzeydoğusuna dikdörtgen bir alana yapı oturulmuştur. İki katlı dış sofalı olarak inşaa edilmiştir. Yapının girişi ise güneyde iki kanatlı ahşap kapı tarafından sağlanmaktadır. Avlu içerisinde bir ocak, bir dış raf, bir fırın, bir tuvalet ve bir kümes yer almaktadır. Avlunun kuzeydoğusundan da bir açıklık bulunmaktadır. Evin ön cephesinde kare bir alan oluşturulmuş ve kare alanın kuzeyinde evin girişi, doğusunda ocak, raf ve giriş yer alırken batısında ise çiçeklik alanını oluşturulmuştur. Güneyinde ise yapıdan bağımsız bir mekan bulunmaktadır. Kare alandan batısından çıkıldığında fırın ile karşılaşılmaktadır. Fırın olduğu yerden kuzeybatıya doğruya ilerlerken tuvalet ve kümes mekanlarına geçilmektedir.

Saçak ve Çatı

Saçaklar, yapının 50-55 cm. aralığında çıkma yaparak ahşap olup, basit profilli yapılmıştır. Saçak altında iki sıra silme geçtiği görülmektedir.

Baca

Yöreye özgü bacalar yapıda görülmektedir. Malzeme olarak yapı ile aynı olan bacaların genişliği 1,60 m. iken duvardan dışarı çıkması ise 0,32 m olduğu ölçülmektedir. Yukarı doğru çıkıldıkça incelen bacalarda, saçak hizasından sonra baca gövdesinde farklı malzeme kullanıldığı bilinmektedir. Baca şapkaları da yöreye özgü olarak tasarlanmıştır. Alaturka kiremitten yapılan baca şapkaları, baca borusunun dört köşesine ikişer ikişer dikilen kiremitlerin üzerine, alaturka kiremidin 't' şeklinde yatırılmasıyla oluşturulmaktadır.

Tahta başı (Elmalık)

Oda ve mutfaklarda, kışlık gereçleri koymak amacıyla kullanılan elmalıklar, yüklük hizasında bulunmaktadır. 0,15-0,20 m genişliğinde ahşap raf, oda içinde dört duvar boyunca devam etmektedir. Küçük, ahşap konsollarla duvara sabitlenen elmalıklarda, basit profiller görülmektedir.

Yüklükler

Yapıların hemen her odasında 0,50-0,60 m. derinliğinde ve 2,00-2,20 m yüksekliğinde ahşap yüklükler bulunmaktadır. Boyu, tavana kadar ulaşmayan yüklükler, oda kapısının arkasındaki duvar boyunca uzanmaktadır. Kapının hemen arkasındaki bölüm, gusülhane (banyo) olarak kullanılmaktadır. Çeşitli sayıda bölüntü yapılan yüklüklerin orta bölümleri, alt ve üst olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrıca küçük bir mihrap şeklinde olan alanda gaz lambası koymak için kullanılan 'çiçeklik' olarak adlandırılan küçük nişler bulunmaktadır.

Merdiven

Yapılardaki merdivenler, iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu yapıda dış merdiven görülmektedir.

Yapının içindeki merdiven ahşap ve tek kolludur. Basamak sayısı 12 olan merdiven, ahşap korkuluklu ve yapı duvarına bitişik konumdadır.

Bahçe Kapıları

Köy evlerinin yerleşim düzenine uygun olarak her yapı, bahçe içinde bulunmaktadır. Bahçe kapıları, genellikle yapıya en yakın konumda, bahçe duvarının yol cephesinde yer almaktadır. Yöreye özgü kuzulu bahçe kapısı kullanılmamıştır. Bahçe kapısı olarak çakma kapı yapıldığı görülmektedir. Tamamı ahşap olan bahçe kapılarının

iki kanatlı olarak tasarlanmıştır. Kapıların üstünde, genişliği kapı ile aynı olan ahşap beşik çatılar bulunmaktadır.

İç ve Dış kapılar

İç ve dış kapıların çoğunluğunda, çakma kapıdır ve oldukça sade olarak yapılmıştır. Ahşap malzeme kullanılarak yapılan kapılarda, kasa profilleri görülmemektedir. Tek kanatlı ya da çift kanatlı olan giriş ve oda kapılarda ahşap eşiklerin kullanıldığı görülmektedir. Yapının üst katındaki odaların kapısının üstünde geometrik ve çiçek formu bezemeler olduğu görülmektedir.

Pencereler

İki katlı yapılarda, pencereler, ön cephe haricinde genellikle üst katlarda bulunmaktadır. Alt katlarda ise samanlık ya da ahır olarak kullanılan bölümlerde genellikle pencere bulunmamaktadır. Bu bölümlerde açılan pencereler, küçük boyutlu olup havalandırma amaçlı kullanılan pencerelerdir. Pencerelerin kasalarında profil ya da bezeme bulunmamaktadır. Giyotin ya da çift kanatlı pencerelerin bölüntüleri, kanat genişliğine göre değişmektedir. Sofa ile oda arasındaki pencereler de çift kanatlı ya da giyotin olabilmektedir. Ayrıca bazı pencerelerin boyutları ve bölüntüleri, deprem sonrası onarımlar sırasında değiştirilerek özgünlüğü bozulmuştur.

Kepenler

Yapının her cephesinde bulunan pencerelerin kepenklerin tamamı ahşaptır ve çakma olarak yapılmıştır. Oldukça sade olarak yapılan kepenkler çift kanatlıdır. Kepenkler, ara duvar pencerelerinde de sofa tarafına açılmakla birlikte tamamı metal menteşelerle kasaya bağlanmıştır.

2.3. Cephe Düzeni

Doğu Cephe:

Yapının doğu cephesi, köy içerisinde bulunan sokağa bakmaktadır. Cephe 7,17 m uzunluğunda olup 4,45 m yüksekliğine sahiptir. Cephenin alt katında kuzey köşesinde bir giriş açıklığı bulunmaktadır. Açıklığının ölçüleri 1,94 m genişliğinde 1,60 m yüksekliğinde olup dışarıya doğru açılan iki kanatlı ahşap kapı olarak tasarlanmıştır. Üst katta ise iki adet dikdörtgen formu, çift kanatlı ahşap kepenkli giyotin pencereler yer almaktadır. Pencereler 0,70 m genişliğinde 0,90 m yüksekliğindedir.

Yapının alt katı yığma tekniğinde yapıldığı görülmektedir. Alt ile üst kat arasındaki sınırı belirleyen bir ahşap hatıl olduğu da fark edilmektedir. Sıvaların bir kısmının döküldüğü görülmektedir. Genel hatlarıyla cephe sağlam durmaktadır (Fig.3).

Fig. 3. Doğu Cephe

Kuzey Cephe:

Yapının kuzey cephesi, köy içerisinde bulunan ara sokağa bakmaktadır. Cephe 7,51 m uzunluğunda olup 4,30 m yüksekliğine sahiptir. Cephenin alt katında ocağın çıkıntısı ve bacası görülürken, üst katta bir adet dikdörtgen formu, çift kanatlı ahşap kepenkli giyotin pencere yer almaktadır. Pencere ölçüleri doğu cephedeki pencerelerle aynıdır. Ocağın dışarıya taşkınlığının ölçüleri 1,41 m genişliğinde, ölçülebilen 4,30 m yüksekliğinde ve 0,32 m alt taşkınlığı üste doğru çıktıkça daralmakta en dar yerde ise 0,28 m olarak ölçülmektedir (Fig.4).

Fig. 4. Kuzey Cephe

Batı Cephe:

Yapının batı cephesi avlu içerisine bakmaktadır. Batı cephesinin alt katına ait herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Ancak üst katında iki adet dikdörtgen formu çift kanatlı ahşap kepenkli pencereler olduğu görülmektedir. Ayrıca üst katta bulunan ocağın dışarı taşkın yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte sofa kısmına açılan alanda pencere

açıklıkları ve sonraki dönemlerde yapıldığı düşünülen kareye yakın dikdörtgen planlı bir çıkma görülmektedir (Fig.5).

Fig. 5. Batı Cephe

Güney cephe:

Yapının güney cephesi, avlu içerisine bakmaktadır. Batı cephesinden yapıya giriş sağlayan bir kapı yer almaktadır. Kapının üzerine sonradan derme-çatma bir sundurma eklenerek yağıştan koruma sağlanmaya çalışılmıştır. Evin sofasına açılan iki adet dikdörtgen formlu pencere açıklığı görülmektedir. Üst katın sofa kısmına açılan bölümde yarısı kapatılmış ve üst kısmı ise pencereler açıklıkları yapılmıştır (Fig.6).

Fig. 6. Güney Cephe

2.4. İç Mekan Düzenlemesi

Yapı iki katlı olarak inşa edildiğinden dolayı alt kat ve üst kat olarak tanımlanmıştır. Yapıyı anlatımında kolaylık sağlaması amacıyla poz numaraları verilmiştir.

Yapının alt katı sofa, oda ve ahır mekanından oluşmaktadır. Yapının üst katında ise hayat (sofa) ve iki oda bulunmaktadır.

Mekan A01

Yapının güneyinden giriş sağlanan alt kat sofasıdır. Sofa içerisinde kuzeybatısında oda ile kuzeydoğusunda ahır yer almaktadır. Mekanın batısında üst kata çıkmayı sağlayan merdiven bulunmaktadır. Sofanın güneyinde bir adet küçük ölçekli ahşaptan yapılmış dikdörtgen formlu pencere konumlandırılmıştır. Zeminde düz bir şekilde beton atılmıştır. Tavan ise kontrplaklarla kaplanmıştır. Duvarlar sıvalı ve boyalı olarak yapılmıştır (Fig.7-8).

Fig. 7. A01 Mekanı batıdan doğuya doğru

Fig. 8. A01 Mekanı doğudan batıya doğru

Mekan A02

Alt katta sofanın kuzeybatısında yer almaktadır. Mekanın içerisinde ocak ve yüklüğü bulunmasından dolayı oda olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Mekanın kuzey duvarında ocak yer alırken batı duvarında ise yüklük bulunmaktadır (Fig.9-10). Odanın doğu duvarı sağır olarak yapılmıştır. Güney duvarında sofaya açılan bir pencere ve kapı yer almaktadır. Zeminde ahşap kaplamalardan oluşmaktadır. Tavanında ise üst katın zeminini oluşturan ahşap kirişler görülmektedir.

Fig. 9. A02 Mekandaki Yüklük

Fig. 10. A02 Mekandaki Ocak

Mekan A03

Mekan alt katta sofanın kuzeydoğusunda yer almaktadır. Mekanın zemin kodunun düşük olması, pencere açıklığının olmaması ve dışarıya açılan kapısından dolayı ahır veya tütün deposu olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Ahırın ise sofaya açılmayacağından buranın tütün deposu olarak kullanılmış olduğu daha kuvvetli ihtimaldir. Mekanın güney duvarında sofaya açılan bir giriş açıklığı ve doğu duvarında doğrudan sokağa açılan bir kapısı bulunurken diğer duvarları ise sağır olarak yapılmıştır (Fig. 11-12). Zeminin düz bir şekilde beton atılmıştır. Tavanında ise üst katın zeminini oluşturan ahşap kirişler görülmektedir.

Fig. 11. A03 Mekan

Fig. 12. A03 Mekan

Mekan Ü01

Alt kattan merdiven yardımıyla yukarıya çıkıldığında hayata (Ü01) erişilmektedir. Mekanın güney ve batı duvarının boydan boya pencerelere yer verilmiştir. Bu özelliğiyle Eskişehir evlerinden farklı bir pencere kullanımını görülmektedir (Fig.13). Doğu duvarı sağır bırakılmıştır. Mekanın kuzeybatısında ve kuzeydoğusunda birer oda ve odalara açılan birer pencere ve kapı açıklıkları bulunur (Fig.14). Zemin düz bir şekilde beton atılmıştır. Tavanında ahşap kaplamadan oluşan kontrplaklardan yapıldığı görülmektedir.

Fig. 13. Ü01 Mekanın batıdan doğuya doğru

Fig. 14. Ü01 Mekanın doğudan batıya doğru

Mekan Ü02

Üst katta hayat mekanının kuzeybatısında yer almaktadır. Mekanın içerisinde ocak ve yüklüğü bulunmasından dolayı oda olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Mekanın batı duvarında ocak bulunur ve ocağın iki yanında birer pencere yerleştirilmiş olup, doğu duvarında ise yüklük bulunmaktadır (Fig. 15-16). Ayrıca yüklüğün üzerinde bulunan perde ise günlük kullanım amaçlı eşyalarının görünmemesi ve dekoratif amaçlı olup göze çarpmaması amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Mekanın güney duvarında pencere ve kapı açıklığı hayata açılmaktadır. Mekanın kuzeyi duvarı ise sağır olarak bırakılmıştır. Zemin ahşap kaplamalardan oluşmaktadır. Tavanında kontrplaklardan oluşan ahşap kaplamadan yapıldığı görülmektedir.

Fig. 15. Ü02 Odanın ocağı

Fig. 16. Ü02 Odanın yüklüğü

Mekan Ü03

Üst katta hayatın kuzeydoğusunda yer almaktadır. Mekanın içerisinde ocak ve yüklüğü bulunmuyor ancak pencere açıklıkları olmasından dolayı buranında oda olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Fig. 17-18). Yapının batı duvarı haricinde her cephesinde pencere açıklıkları bulunmaktadır. Ayrıca güney cephesinde sofaya açılan giriş açıklığı vardır. Zemin ahşap kaplamalardan oluşmaktadır. Tavanında kontrplaklardan oluşan ahşap kaplamadan yapıldığı görülmektedir.

Fig. 17. Ü03 Odanın doğu cephesi

Fig. 18. Ü03 Odanın güney cephesi

2.5. Bezemeler

Yapının üst katta bulunan odaların giriş kapılarındaki pervazlarda ve kapının kuşak kısmında süslemeler yer almaktadır. Kapı üst köşelerine çarkıfelekli rozet motifi yerleştirilmiştir. Kapının üst kısmında üçgen formlu alınlık ile yükseltilmiş ve alınlığın merkezine çarkıfelekli rozet motifi işlenmiştir. Çarkıfelekli rozet motifinin ahşaptan yapıldığı görülmektedir (Fig. 19, Çiz. 6). Eskihişar evleri içerisinde böyle bir bezemeye karşımıza çıkmamaktadır.

Üst katta bulunan sofanın merdiven korkuluklarında dırbızan ile geçişler verildiği görülmektedir⁴³. Dırbızan örneklerinin de üstten alttan birer boğum olacak şekilde silindirik olarak yapıldığı bilinmektedir (Fig. 20, Çiz. 7).

⁴³ Kunduracı 2017,17

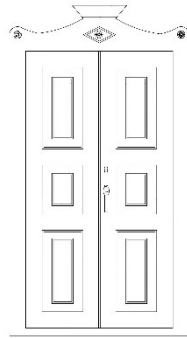

Fig. 19. Kapının görünümü

Fig. 20. Korkuluğun görünümü

Yapının diğer süslemesi ise çatı kısmında bulunan oluklarının köşesine kuşak şeklinde testere diş sırası yapıldığı görülmektedir. Testere diş sırası motifinin ise teneke malzemesi kullanılarak yapılmıştır.

Çizim 6. Kapının çizimi

Çizim 7. Korkuluk çizimi

2.6. Korunma Durumu ve Tespit Edilen Bozulmalar

Yapının Mevcut Durum Değerlendirmesi ve Sorunların Tespiti

Mehmet Arslan Evi'ndeki bozulma türleri, yerinde gözlemlerle tespit edilerek fotoğraflarla belgelenmiştir. Bozulmalar genel olarak, atmosferik etkenler, zemin hareketleri ve bakımsızlık/terk nedeniyle oluşan fiziksel, kimyasal ve biyolojik kaynaklı bozulmalardır. Bu bozulma türleri başlıklar halinde sunulmuştur.

Fiziksel Bozulmalar

Mehmet Arslan Evi'ndeki fiziksel bozulmalar, duvar, kapı, pencere, çatı vb. yapı elemanlarının genelinde görülmektedir. Fiziksel bozulmaların; zemin hareketlerinin yanı sıra kar, yağmur gibi atmosferik etkenler, günlük ve mevsimlik sıcaklık değişimleri,

bakımsızlık ve terk sonucu ortaya çıktığı görülmektedir⁴⁴. Bunlar kırılmalar, çatlaklar, deformasyonlar, aşınmalar, parça kayıpları, derz boşalmaları, sıva boşalmaları, sıva dökülmeleri, yüzeysel kirliliklerdir (Fig. 21-22).

Duvarlarda görülen fiziksel bozulmalardan ilki, zemin hareketleri sonucu oturmalarından kaynaklanan kılcal ve strüktürel çatlaklardır. Bu derin çatlakların eğim yönü incelediğinde yapı zeminindeki oturmanın yönü açıkça görülmektedir. Kılcal çatlaklar ise iç duvar yüzeyindeki sıvalarda yoğun şekilde göze çarpmaktadır.

Ayrışma, Mehmet Arslan Evindeki bahçe ve yapı duvarlarında görülen ikinci fiziksel bozulma türüdür. Özellikle derin çatlaklarda ve atmosferik etkenlere açık durumda olan bahçe duvarlarında yoğun biçimde görülmektedir. Yapı duvarlarında ve harpuştası olmayan bahçe duvarlarında su ve nem etkisiyle taşlar arası bağlayıcı harcın işlevini yitirerek dağılması ve derzlerin boşalarak kaybolması taşlarda ayrışmalara neden olmuştur⁴⁵.

Duvarlarda göze çarpan diğer bir bozulma türü ise sıva dökülmeleridir. Yapının iç cephe duvarları tamamen sıvalıdır. Yapıdaki zemin hareketleri, bitkilenme faaliyetleri ve atmosferik koşullar sıva dökülmelerini hızlandırmıştır. Bu nedenle yapı içi sıvalarda kısmen dökülmeler görülmektedir. Yapının dış cephe sıvaları da strüktürel çatlak ve atmosferik etkenler sebebiyle bozulmuş ve yer yer dökülmeler görülmektedir⁴⁶.

Fig. 21. Kuzey cephedeki ayrılma

Fig. 22. Batı cephedeki ayrılma

Ahşap elemanlardaki fiziksel bozulmalar genel olarak kırılmalar, parça kaybı, deformasyon benzeri bozulmalardır. Ahşap organik malzeme olması nedeniyle

⁴⁴ Öcal - Dal 2012, 29

⁴⁵ Öcal - Dal 2012, 31

⁴⁶ Öcal - Dal 2012, 75

bozulmalar daha çabuk ilerlemektedir. Bakımsızlık ve terk etkisi ahşap malzemelerde kırılmalara ve buna bağlı olarak malzeme kayıplarına neden olmuştur. Ahşaptaki fiziksel bozulmaların görüldüğü en yoğun kısım çatıdır. Çatıdan sonra yapıdaki kapı, pencere, yüklük, döşeme ve hatıl gibi ahşap elemanlar dengesiz yük altında kalarak kırılmış ve deforme olmuştur (Fig. 23-24).

Fig. 23. Sofadaki ahşap bozulmalar

Fig. 24. Üst kattaki ahşap bozulmalar

Kimyasal Bozulmalar

Mehmet Arslan Evi'ndeki kimyasal bozulmalar su ve nem etkisinin yanı sıra yapıdaki bitkilenmelerin artmasıyla yoğun bir biçimde ilerlemiştir⁴⁷. Tuzlanma ile başlayan kimyasal bozulmalar, yapı elemanlarındaki metal aksamın korozyona uğraması ve yapı malzemelerindeki renk değişimleri ile ilerlemektedir (Fig.25-26).

Fig. 25. Güney cephedeki kimyasal bozulma

Fig. 26. Kimyasal bozulmalar renk değişimi

⁴⁷ Ahunbay 2021, 56

Biyolojik Bozulmalar

Mehmet Arslan Evi'ndeki biyolojik bozulmalar, kimyasal bozulmalarda olduğu gibi çoğunlukla su ve nem kaynaklıdır. Buna bağlı olarak yapıda gelişen yabancı bitkiler ve karayosunu gibi mikro bitkilenmeler yapıdaki bozulmaları hızlandırmıştır. Özellikle düşeyde ayrılan duvarlarda, yapının çatıya yakın yerlerinde ve kuzey, doğu cephelerde biyolojik bozulmalar görülmektedir (Fig. 27-28).

Fig. 27. Sofadaki biyolojik bozulma

Fig. 28. Çatıdaki biyolojik bozulma

Bozulma Paftaları

Mehmet Arslan Evi'ndeki fiziksel bozulmalar, biyolojik bozulmalar, kimyasal bozulmalar görülmektedir. Cepheler üzerinde görülen çeşitli bozulma türleri farklı renklerle çizime eklenmiştir. Çatının statik dengesi bozulduğundan yapısal bozulması dikkati çekmektedir. Çatıdan aşağı doğru incelendiğinde derz boşalmaları neticesinde malzeme kayıpları belirgin olarak görülmektedir. Malzeme kayıplarının fazla olduğu yerlerde strüktürel ve kılcal çatlaklara neden olmaktadır.

Yapıda kullanılan pencere ve kapı gibi ahşap aksamli malzemelerde renk değişimleri görülmektedir. Ayrıca çatıdan ve zeminden gelen nemler bozulmaları hızlandırmaktadır.

Pencere ve kapılarda kullanılan metalden yapılmış menteşe gibi aşımlarda korozyona neden olan kimyasal bozulmalar görülmektedir. Aynı zamanda sonraki dönemlerde özgün olmayan malzeme kullanımları, çimento bazlı müdahalelerde tespit edilmektedir.

Yapılan çalışmlar neticesinde cephelerde görülen bozulma tipleri için çalışma alanı oluşturulmaktadır. Tespit edilen bozulmalar aynı çatı altında toplanarak analitik

rölöve ile değeriendirilmesi sağlanmaktadır. Yapının inşasında kullanılan malzemelerin bozulma durumları göz önünde bulundurularak restorasyon sürecinde uygun yöntemlerin kullanılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Çiz.8-11).

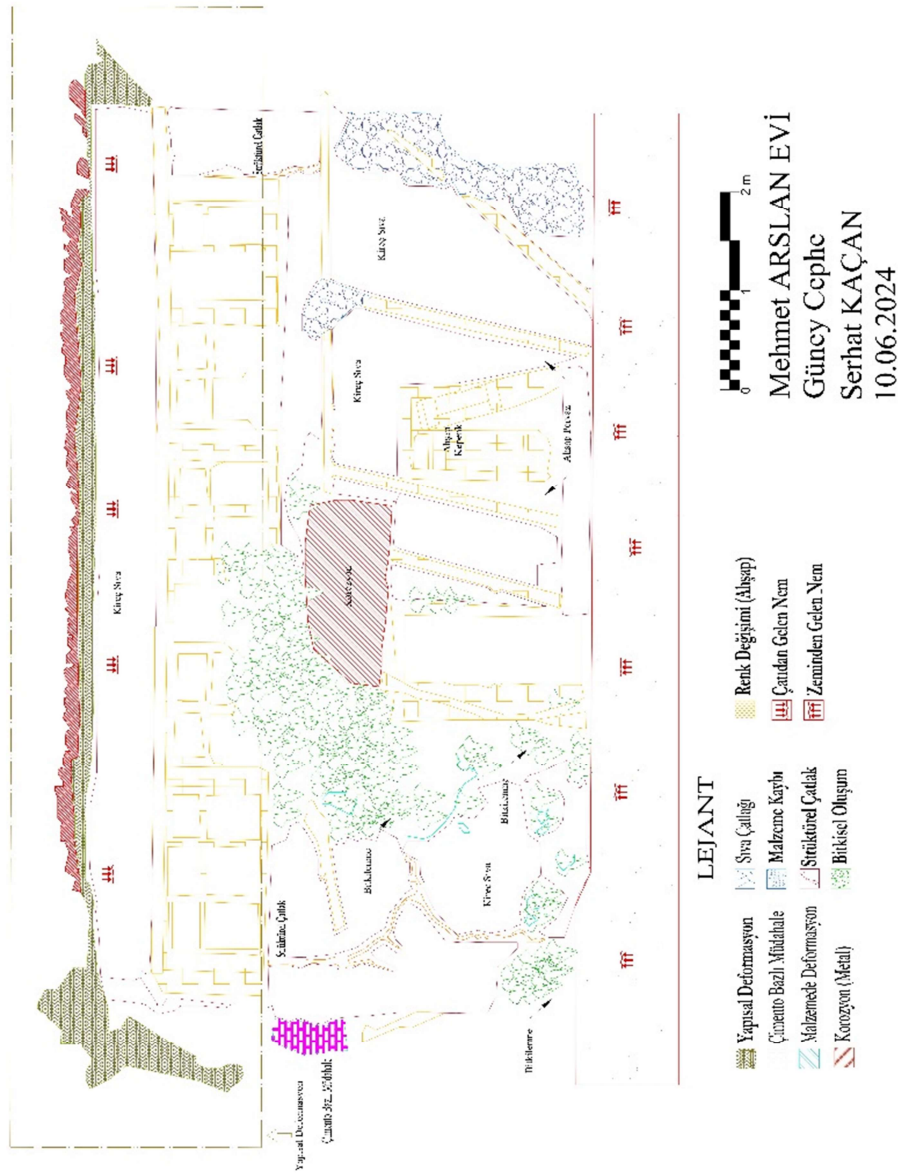
LEJANT

	Yapsal Deformasyon		Renk Değişimi (Ablak)
	Çimento Buzlu Midehale		Çatıdan Gelen Nem
	Malzeme Deformasyon		Zeminde Gelen Nem
	Korozyon (Mcali)		
	Sıva Çatlak		
	Malzeme Kaybı		
	Strüktürel Çatlak		
	Bitkisel Oluşum		

Mehmet ARSLAN EVİ
Kuzey Cephe
Serhat KAÇAN
15.06.2024

Çiz. 8. Kuzey Cephe Bozulma Paftası

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÖLÖVE, RESTİTÜSYON, RESTORASYON

3.1. Rölöve

Terk edilmiş haldeki yapı, moloz ve devşirme taşlar kullanılarak yığma teknikte inşa edilmiştir. Dış sofalı plan tipine sahip olan konut, iki katlı olup kısmen yıkılmış durumdaki çatısı kırma tipte ve alaturka kiremitle örtülüdür. Doğusunda yakın dönem köy içi yolun geçtiği yapının güney bahçe duvarı, taş döşeli Osmanlı Dönemi yoluyla sınırlandırılmıştır (Fig. 29).

Fig. 29. Genel Görünüm

Yapının özgünlüğü bozulmadan ve yapı işlevini yitirmeden günümüze kadar gelmeyi başarabilmiştir. İki katlı olarak inşa edilen yapının odalarında bazı işlevsel değişiklikler tespit edilebilmektedir. Kısmi bozulmalarla beraber küçük müdahalelerle odaların kullanım amaçlarının değiştiği görülmektedir. Yapılan bu küçük müdahaleler dönemin imkanlarına bağlı olarak değişmekle birlikte özgün olmayan malzemelerle de yapıda onarım yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu yapıda yaşayan kimsenin olmaması ve yapının zaman içerisinde bakımsız kalması nedeniyle bozulmaların yanı sıra kısmi ayrılımların olduğu da görülmektedir.

3.1.1. Planlar

Vaziyet Planı

Yapının güney cephesi ile avlu kapısı arasında kalan alanda zemine ince beton dökülerek betonarme görünümü verilmiştir. Avlunun güney ve batı cephelerinin çiçeklik olduğunu ve bu çiçeklik alanında betonarme olduğu bellidir. Bu alanın da taş döşeme ve

taş duvar şeklinde olması gerektiği yine çağdaş yapılara bakıldığında anlaşılmaktadır. Ayrıca yapı ile tuvalet bölümüne geçişi sağlayan yürüyüş yolunun zemini de betonarme olması kendi döneminde yapılan onarımını göstermektedir.

Zemin Kat Planı

Zemin kat planı incelendiğinde sofa kısmında bulunan zemin döşemenin beton ile örtüldüğü görülmektedir.

Zemin ve duvarlar üzerindeki çatlaklar dikkati çekmektedir. Odanın duvarlarında yer yer sıva dökülmeleri ve nemden kaynaklı sıva kabarmaları da gözlenmektedir. Yine neme bağlı olarak tavan kısmındaki kontrplaklarda kabarmalar ve küflenme görülmektedir. Sofa açılan yapının giriş kapısının boyaları zaman içerisinde kalkmıştır. Ahşap malzemesinde yıpranmalar ve malzeme kayıpları gözlenmektedir. Kapının metal aksamında ise korozyona uğramasından dolayı işlevini yitirmiştir.

Zemin katta bulunan Z03 numaralı odanın zemini ahşap kaplama ile kapatılmıştır. Ahşap kaplamaların nemden ve kötü malzemeden kaynaklı yıpranmalar ve malzeme kayıpları olduğu görülmektedir. Odanın duvarlarında yer yer sıva dökülmeleri görülürken kireç badanalı duvarlarda farklı renklerde lekelenmeler gözlenmektedir. Odanın tavanı ahşap kirişlerin görünmesi şeklinde bırakılmış ve kireç badana kullanılarak ahşap koruma yapılmıştır. Odanın batı cephesine yerleştirilen yüklükte de aynı şekilde ahşap bozulma türlerini de görmek mümkündür (Fig. 30). Odanın kuzey cephesinde bulunan ocak bölümünde kerpiç malzeme ile kapatıldığı görülmektedir (Fig. 31).

Fig. 30. Odanın batı duvarı

Fig. 31. Odanın kuzey duvarı

Zemin katta bulunan Z02 numaralı mekanın tütün deposu olarak kullanıldığı sonraki dönemlerde ise işlevinin değiştirilerek bakkal olduğu bilinmektedir. Duvarlarda ahşap rafların olması bu rafların bakkal olarak kullanıldığı dönemde eklendiğini göstermektedir (Fig. 32). Zeminde çatlakların yanı sıra malzeme kaybının olduğu da gözlenmektedir. Mekanın duvarlarında yer yer sıva dökülmeleri ve sıva çatlakları görülmektedir. Mekana açılan iki kapı da ahşap malzemeyle yapılmış ve kapılarda malzeme kayıpları ile yıpranmalar olduğu tespit edilmiştir.

Fig. 32. Ahşap rafların durumu

Ahşap tavanın batı kısmında kirişlerin altına kontrplakların yerleştirildiği görülmektedir. Kontrplakların mekanın batı duvarında yer alan rafların üzerine denk gelmesiyle sebebiyle fazla ürünlerin burada depolandığı düşünülmektedir. Kirişlerin beyaz badanalı olduğu görülmektedir. Ayrıca mekan işlevinin değişmesi zemin kot yüksekliğini değiştirmemiştir.

Merdiven basamaklarının taştan yapıldığı görülmektedir. Merdiven başlangıç basamağında bulunan korkulukların kaldırıldığı ve bu alanın sonraki dönemlerde sarı boyalı ahşap malzemeyle kapatıldığı anlaşılmaktadır.

Merdivenin batı duvarında ciddi çatlaklar ve ayrılmaların olduğu dikkati çekmektedir (Fig. 33).

Fig. 33. Merdivende görülen çatlaklar

Üst Kat Planı

Yapının üst kat planı incelendiğinde her mekanda kullanım amacına bağlı farklılıklar görülmektedir.

Merdiven korkuluklarının üzerine yerleştirilen ve sonradan eklendiği anlaşılan seyir terasında ise özensiz ahşap işçiliği görülmektedir (Fig. 34). Bu da yapının özgünlüğünü bozmaktadır. Ayrıca yapılan bu değişikliğin kuzeybatıdaki odaya açılan pencerenin kapanmasına sebep olmuştur.

Fig. 34. Sofada eklenti ahşap teras

Sofanın tavan kısmında ise kirişlere sabitlenen kontrplakların bir kısmı yıpranmış ve eksik olduğu görülmektedir. Sofanın zemininde ahşap üzerine beton atıldığı tespit edilmiştir. Sofanın güney cephesinin yarıya kadar ahşap karkas ile kapatılmış ve üzerine pencereler yerleştirilmiştir. Sofanın batı cephesinde bulunan çıkmanın sonraki dönem eki olduğu da yapımında kullanılan malzemeden ve yapı bütünlüğünü bozmasından anlaşılmaktadır.

Üst katta sofanın kuzeybatısında bulunan odada zeminde ahşap döşeme ile kapatıldığı görülmektedir. Döşemelerde yıpranmalar ve malzeme kayıpları bulunmaktadır. Odanın kuzeybatı ve güneybatı duvarlarında başta olmak üzere her cephesinde, sıva çatlakları ve ayrılmalar olduğu gözlenmektedir.

Batı cephesinde bulunan ocakta sonraki dönemlerde kapatılmış ve alt katta bulunan ocak gibi kapatıldığı ancak sonraki süreçte tekrar kullanılması gerektiğinden özgünlüğüne ulaştığı görülmektedir. Ocağın üst kısmında dairesel formlu bir delik açıldığı görülmektedir (Fig. 35). Bu deliğinde olasılıkla soba kullanımı için açıldığı düşünülmektedir. Ocağın her iki kenarında bulunan pencerelerde ahşap bozulma türleri görülmektedir. Pencerelerdeki ahşaplar yıpranmış ve malzeme kayıpları bulunmakla birlikte metal aksamında da korozyona bağlı işlevini yerine getirememesi sorunları görülmektedir.

Doğu cephesinde bulunan yüklükte özgün durumu korunagelmiş örneklerindendir. Kısmi bozulmalar görünse de oldukça iyi durumda korunagelmiştir (Fig. 36). Kuzey cepheye açılan pencere, sofada yapılan değişiklikler nedeniyle kullanılmamaktadır. Tavanın ahşap kirişlere kontrplaklar yerleştirildiği ancak zaman içerisinde yıprandığı ve nemden kaynaklı lekelenmelerin ve küflenmelerin olduğu görülmektedir.

Fig. 35. Ocak ve tavan görünümü

Fig. 36. Yüklük

Üst katta sofanın kuzeydoğusunda bulunan odanın zemini ahşap kaplamalar ile kapatılmış ve diğer oda gibi malzeme kayıplarının olduğu tespit edilmiştir (Fig. 37). Odanın duvarlarında sıva çatlakları ve duvarlarda ciddi çatlaklar ve ayrılmalar olduğu gözlenmektedir. Odanın dört köşesinde ciddi çatlaklar olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle kuzeybatı köşesinde ayrılmanın 2 cm. olduğu ölçülmektedir (Fig. 38). Odanın

bütün duvarları kireç badanalıdır. Pencerelerinde ahşap malzemeden yapıldığı ve yıpranmalar ve malzeme kayıpları ile birlikte metal aksamalarında korozyona bağlı işlevini yitirdiği görülmektedir. Tavanın kontrplaklar ile kapatıldığı görülürken bu malzemenin zaman içerisinde yıprandığı ve bazı kısımlarında kopmaların başladığı görülmektedir.

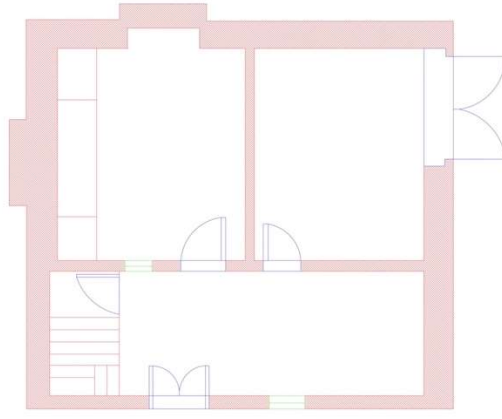
Fig. 37. Zemin döşemesi ve tavan

Fig. 38. Kuzeybatı köşedeki çatlak

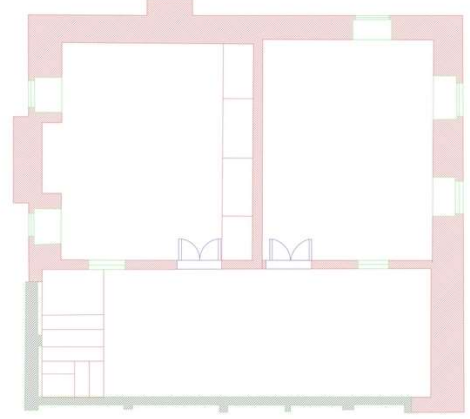
3.1.2. Ölçüm Tekniği ve Belgeleme

Yapıdaki belgeleme çalışmaları geleneksel ve ileri belgeleme olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Geleneksel belgeleme çalışmalarında; yapıya ait pencere, kapı, yüklük gibi detaylı elemanların krokileri çizilerek şerit metre yardımıyla ölçüleri alınmıştır(Çiz.12-13). Ölçüm çalışmalarının yanında fotoğrafla belgeleme işlemleri de gerçekleştirilmiştir. İleri boyutta belgeleme çalışmaları ise tarayıcı kullanılmıştır. Tarayıcıdan elde edilen veriler iş istasyonuna aktarılmış ve ardından nokta bulutu halindeki veriler birleştirilerek plan, kesit ve görünüş düzleminde ortofotolar üretilmiştir (Fig. 39-42).

■ Duvar
■ Pencere
■ Kapı
■ Ahşap malzeme

Mehmet ARSLAN EVİ
Alt Kat Planı
Serhat KAÇAN
21.07.2024

■ Duvar
■ Pencere
■ Kapı
■ Ahşap malzeme

Mehmet ARSLAN EVİ
Üst Kat Planı
Serhat KAÇAN
21.07.2024

Çizim 12. Alt kat planı

Çizim 13. Üst kat planı

Fig. 39. Kuzey cephe

Fig. 40. Batı cephe

Fig. 41. Güney cephe

Fig. 42. Doğu cephe

3.1.3. Yapım Tekniği ve Malzeme Kullanımı

Mehmet Arslan Evi'ni oluşturan yapım malzemeleri, kırsal dokuya uygun olan geleneksel malzemelerdir. Antik kent sınırları içerisinde yer alması nedeniyle de yapımında devşirme taşların da kullanıldığı görülmektedir. Kısmen ayakta olan bahçe duvarları moloz taşlarla örülmüştür.

Yapının beden duvarları moloz, devşirme taş ve yer yer pişmiş toprak malzemeler kullanılarak yığma teknikle inşa edilmiştir.

İki katlı olan yapının dış ve iç duvarları yığma teknikle yapılmıştır. Üst örtüsü ahşap konstrüksiyonla oluşturulan çatı örtüsü alaturka kiremitle örtülüdür. Yapının kapı ve pencere üstlerinde, duvarların çeşitli yerlerinde yatay yönde ahşap hatıl kullanılmıştır. Yapıda birinci kat döşemeleri ahşap kiriş üzeri ahşap döşemedir. Yapının içerisindeki mekanların üst örtüsü günümüze gelebilmiş olup tavanları ahşap kaplamalıdır. Yapıdaki iç mekan duvarları tamamen sıvalıdır (Fig. 43). Yapının dış cephelerinin de sıvalı olduğu görülmektedir (Fig. 44).

Fig. 43. Mekan içi sıva örneği

Fig. 44. Dış cephe örneği

Mehmet Arslan Evi'ndeki özgün doğramalar ahşaptır. Günümüze kadar gelebilen pencereler kepenkli ve çift kanatlıdır (Fig.45). Batı, kuzey ve doğu cephede günümüze kadar gelebilmiş pencerelerde kepenekler bulunmaktadır. Yapıdaki pencereler farklı ölçülerdedir.

Kapı, pencere, çatı, döşeme, tavan ve hatıllar dışında ahşap eleman olarak yüklükte günümüze gelebilmiştir. Bitişik olduğu duvar boyunca uzanan yüklüğün güneydeki kısmının gusülhane olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Fig. 46).

Fig. 45. Pencere örneği

Fig. 46. Yüklük Örneği

3.2. Restitüsyon Önerisi

Eskihisar Evleri'nde dış sofa kullanımının Geç Osmanlı Dönemi'nde, özellikle 19. yy'da yaygın olduğu görülmektedir. Cumhuriyet Dönemi ile beraber planlarda değişiklikler görülmektedir.

Yapının yapılış tarihi kesin olarak bilinmese de gerek plan tipi özellikleriyle gerekse de kendi döneminde yapılan yapılarla benzerlik sağlaması açısından 19. yy'da yapıldığı düşünülmektedir.

3.2.1 Planlar

Vaziyet Planı

Yapının güney cephesi ile avlu kapısı arasında kalan alanda zemine ince beton dökülerek betonarme görünümü verilmiştir.

Bu alanın özgününde taş döşeme olduğu ise çağdaş dönemindeki evlerde avlunun aslında taş döşeme olduğu görülmektedir (Fig. 47). Avlunun güney ve batı cephelerinin çiçeklik olduğunu ve bu çiçeklik alanında betonarme olduğu bellidir. Bu alanın da taş döşeme ve taş duvar şeklinde olması gerektiği yine çağdaş yapılara bakıldığında anlaşılmaktadır. Ayrıca yapı ile tuvalet bölümüne geçişi sağlayan yürüyüş yolunun zemini de betonarme olması kendi döneminde yapılan onarımını göstermektedir (Fig. 48). Yürüyüş yolunun zemininin de taş döşeme olduğu bilinmektedir.

Fig. 47. Avludaki betonarme görüntüsü

Fig. 48. Yürüyüş yolu

Zemin Kat Planı

Zemin kat planı incelendiğinde sofa kısmında bulunan zemin döşemenin beton ile örtüldüğü görülmektedir (Çiz.14). Bu alanın aslında taş döşeme olduğu muhtemeldir ancak sonradan beton döküldüğü düşünülmektedir (Fig. 49).

Zemin katta bulunan Z03 numaralı odanın kuzey cephesinde bulunan ocak bölümünde kerpiç malzeme ile kapatıldığı görülmektedir (Fig. 50). Ocak özgün haline kavuşabilmesi için kerpiçlerin kaldırılıp ocak içerisi temizlenmesi gerekir. Ocağın kapatılma nedeni ise ocağın bacasına açılan dairesel formlu delikten buraya soba için deliğin açıldığı ve ocağın bu sebepten kapatıldığı anlaşılmaktadır.

Fig. 49. Odanın kuzey duvarındaki ocak

Fig. 50. Sofa zemini ve duvarları

Yapının alt katından üst kata geçişi sağlayan merdivenlerin betonarme olması özgünlüğüne aykırı bir durumdur (Fig. 51). Mevcut izler incelendiğinde merdivende kullanılan taşların, batı cephesiyle beraber çalışmadığı görülmektedir. Batı cephe duvarı

ile merdiven arasındaki kırılmaya bakıldığında duvar üzerinde sıva kalıntıları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yapının merdivenlerinin orijinalinde ahşap olduğu kanısına varılabilir (Fig. 51).

Fig. 51. Merdiven basamakları

Üst Kat Planı

Yapının üst kat planı incelendiğinde her mekanda kullanım amacına bağlı farklılıklar görülmektedir (Çiz.15). Sofa zeminin ahşap döşeme olması beklenirken beton yapılması özgünlüğünü bozmaktadır (Fig. 52). Beton olmasının diğer bir dezavantajı ise yapıya uygulanan fazla yüke maruz kalmasıdır. Sofa zeminin kırılmalar olduğu görülmektedir. Bu kırılmaların oluşturduğu boşluklardan aşağı bakıldığında ahşap kaplamaların olduğu da tespit edilmektedir. Zemin döşemesi olarak ahşap kaplamalar kullanıldığında özgünlüğüne kavuşacaktır.

Sofa içerisindeki merdiven korkuluklarının özgün olduğu anlaşılmaktadır. Korkulukların üzerine yerleştirilen ve sonradan eklendiği anlaşılan seyir terasında ise özensiz ahşap işçiliği görülmektedir (Fig. 53). Bu da yapının özgünlüğünü bozmaktadır. Ayrıca yapılan bu değişikliğin kuzeybatıdaki odaya açılan pencerenin kapanmasına sebep olmuştur. Bu muhdes ahşap eleman kaldırıldığında özgünlüğüne ulaşmış olacaktır.

Fig. 52. Sofa zemin döşemesi

Fig. 53. Sofada eklenti ahşap teras

Sofanın güney cephesinin özgünlüğünde açık olması gerekirken sonraki dönem ekiyle kapatıldığı ve sıvandığı görülmektedir. Pencereerde görülen farklı menteşe kullanımı ve yapının diğer pencereleriyle ilişkisi olmadığı da anlaşılmaktadır (Fig. 54).

Fig. 54. Sofa tavan kısmı

Sofanın batı cephesinde bir çıkma inşa edilmiştir. Çıkma zemini ve korkuluğu zaman içerisinde yıkıldığı duvar izlerinden belli olmaktadır. Buradaki çıkmanın sonraki dönem eki olduğu da yapımında kullanılan malzemeden ve yapı bütünlüğünü bozmasından anlaşılmaktadır (Fig. 55). Yapının bu bölümünün ahşap korkuluklar ile kapatılması özgünlüğünü yansıtacaktır.

Fig. 55. Çıkmanın görünümü

Üst katta sofanın kuzeybatısında bulunan odanın batı cephesinde ocak bulunmaktadır. Ocakta sonraki dönemlerde kapatılmış ve alt katta bulunan ocak gibi kapatıldığı ancak sonraki süreçte tekrar kullanılması gerektiğinden özgünlüğüne ulaştığı görülmektedir. Ocağın üst kısmında dairesel formlu bir delik açıldığı görülmektedir (Fig. 56). Doğu cephesinde bulunan yüklükte özgün durumu korunagelmiş örneklerindendir (Fig. 57).

Fig. 56. Ocak ve tavan görünümü

Fig. 57. Yüklük

3.2.2. Cepheler

Batı Cephe

Yapının batı cephesinde büyük bölümü özgünlüğü bozulmadan günümüze gelebilmiştir (Çiz.18-20). Yapının alt katı yığma taş tekniğiyle duvar örüldüğü görülmektedir. Üst kat ise ahşap karkas tekniğiyle duvar örüldüğü anlaşılmaktadır. Cephenin bütünüyle sıvandığı ve kireç ile boyandığı mevcut izlerinden gözlemlenmektedir. Cephenin özgünlüğünü sıva dökülmeleri bozmaktadır. Cephenin

güney köşesinde bulunan çıkmada sonradan eklendiği ve yapı bütünlüğünü bozması sebebiyle kaldırılması uygun görülmektedir (Fig. 58). Ayrıca çıkma yapılırken kullanılan malzemelerde yapıyla bütünlük sağlamamaktadır. Çıkmanın cephenin strüktürel dengesini bozması sebebiyle duvarda ayrılma meydana getirmiştir.

Fig. 58. Batı Cephe

Kuzey Cephe

Yapının kuzey cephesinde özgünlüğünü bozan ciddi farklar bulunmamaktadır (Çiz.17-21). Diğer cephelerde olduğu gibi bu cephenin sıvalı ve boyalı olduğu görülmektedir. Sıva dökülmeleri ve sıva çatlakları izlenmektedir. Biyolojik ve kimyasal bozulmalar ciddi hasarlara neden olmuş durumdadır. Baca kısmında çatlaklar, kırılmalar ve kopmalar olduğu dikkati çekmektedir (Fig. 59). Bacanın dikkatlice temizlenerek korunması ve onarılması gerekmektedir.

Figür 59. Kuzey Cephe

Doğu Cephe

Yapının doğu cephesinin tamamına yakını özgünlüğü bozulmadan günümüze ulaşabilmiştir (Çiz.19-22). Diğer cephelerde olduğu gibi bu cephenin de sıvalı ve boyalı olduğu görülmektedir. Sıva dökülmeleri ve çatlakları ile birlikte ayrılmalar olduğu tespit edilmiştir (Fig. 60). Kapı ve pencere kanatlarının ahşap ve metal aksamında bozulmalar olduğu gözlenmektedir.

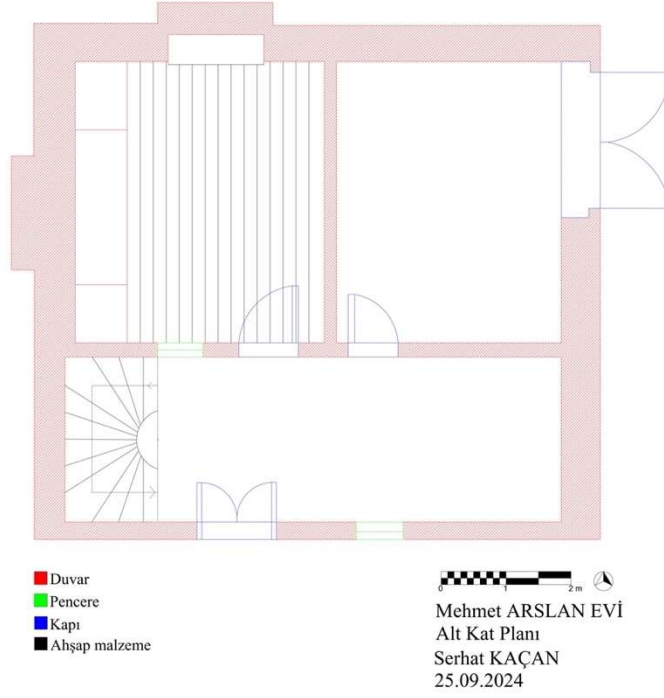
Fig. 60. Doğu Cephe

Güney Cephe

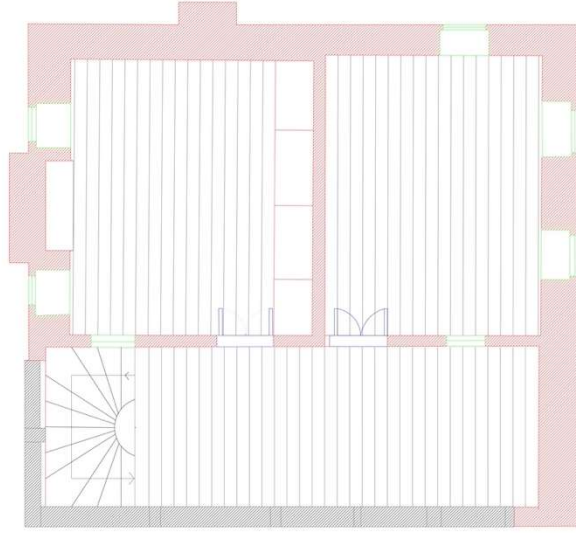
Yapının güney cephesinde özgünlüğünü bozan unsurlar tespit edilmektedir (Çiz.16-23). Diğer cepheler de olduğu gibi bu cephenin de sıvalı ve boyalı olduğu gözlenmektedir. Biyolojik ve kimyasal bozulmalar ciddi hasarlara neden olmaktadır. Asma ağacının dalları cepheye kaplayarak sıvaya ve pencerelere müdahale ederek bozulmalara sebebiyet vermektedir. Kapı ve pencere kanatlarında ahşap ve metal aksamında bozulmalar dikkati çekmektedir. Üst katta bulunan pencerelerin yıpranma ve kırılmalar olduğu görülmektedir. Kapının üzerine yerleştirilen galvaniz levha malzemesinden yapılan sundurma yapı bütünlüğünü bozması nedeniyle kaldırılması gerekmektedir. Cephe üzerinde yer yer sıva dökülmeleri ve çatlakları ile birlikte duvarda ayrılmalar olduğu tespit edilmiştir (Fig. 61).

Fig. 61. Güney Cephe

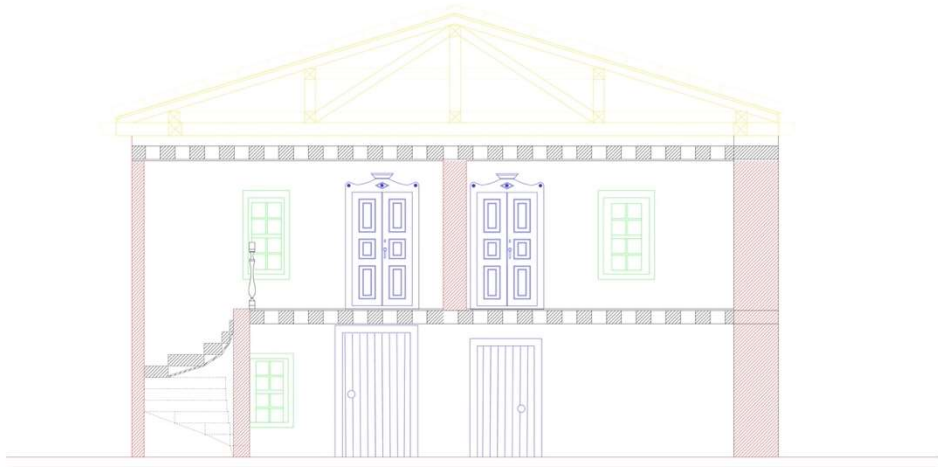
Çizim 14. Alt Kat Restitüsyon Planı

■ Duvar
■ Pencere
■ Kapı
■ Ahşap malzeme

0 1 2 m
Mehmet ARSLAN EVİ
Üst Kat Planı
Serhat KAÇAN
25.09.2024

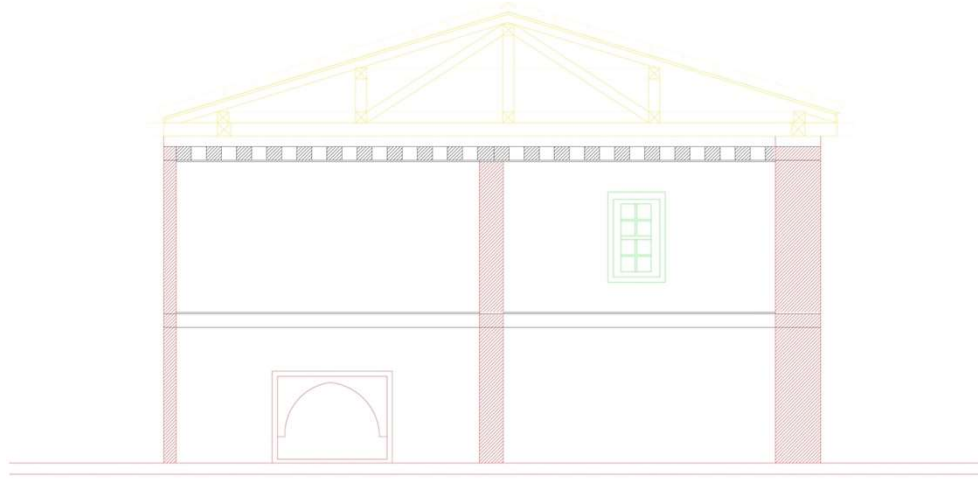
Çizim 15. Üst Kat Restitüsyon Planı

■ Duvar
■ Pencere
■ Kapı
■ Ahşap malzeme
■ Çatı

0 1 2 m
Mehmet ARSLAN EVİ
A-A Kesiti
Serhat KAÇAN
29.09.2024

Çizim 16. A-A Kesiti

- Duvar
- Pencere
- Kapı
- Ahşap malzeme
- Çatı

0 1 2 m

Mehmet ARSLAN EVİ
B-B Kesiti
Serhat KAÇAN
30.09.2024

Çizim 17. B-B Kesiti

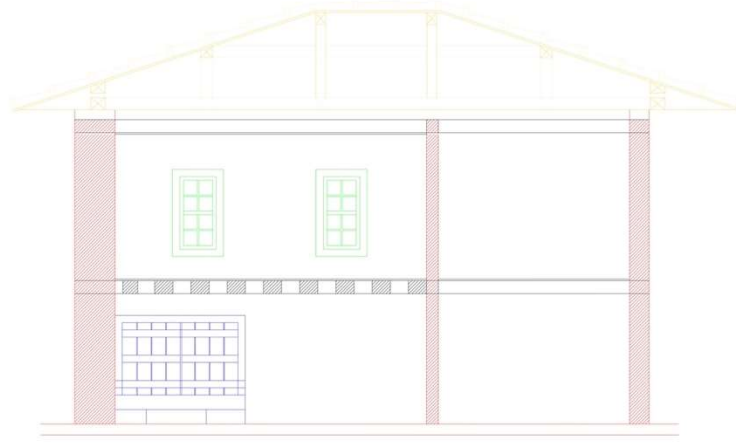

- Duvar
- Pencere
- Kapı
- Ahşap malzeme
- Çatı

0 1 2 m

Mehmet ARSLAN EVİ
C-C Kesiti
Serhat KAÇAN
03.10.2024

Çizim 18. C-C Kesiti

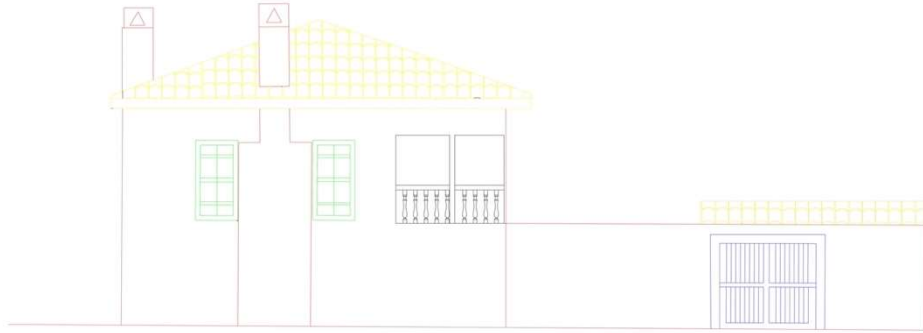

- Duvar
- Pencere
- Kapı
- Ahşap malzeme
- Çatı

Mehmet ARSLAN EVİ
D-D Kesiti
Serhat KAÇAN
10.10.2024

Çizim 19. D-D Kesiti

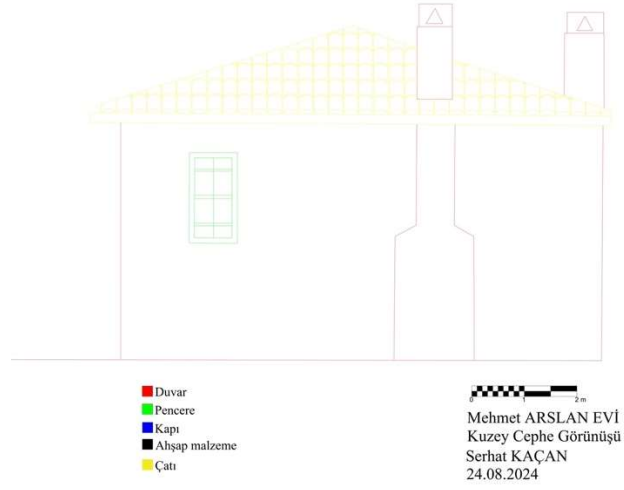

- Duvar
- Pencere
- Kapı
- Ahşap malzeme
- Çatı

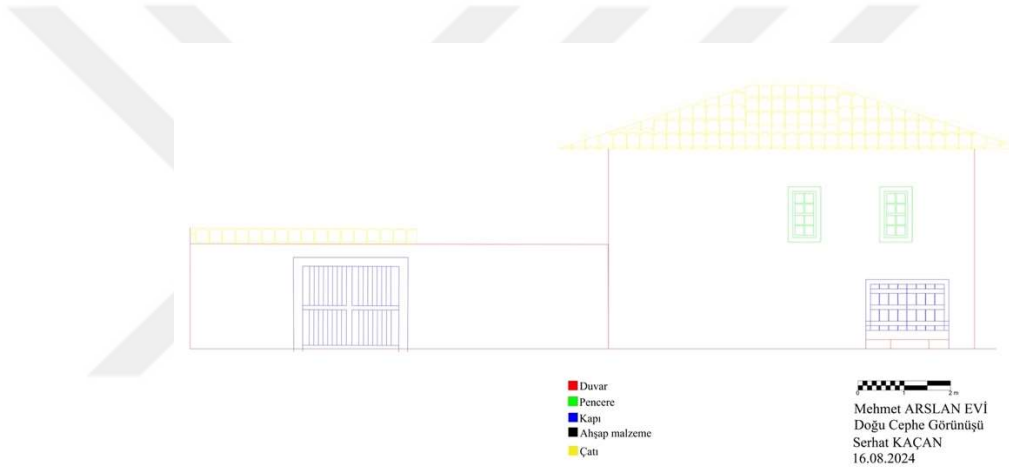

Mehmet ARSLAN EVİ
Batı Cephe Görünüşü
Serhat KAÇAN
18.08.2024

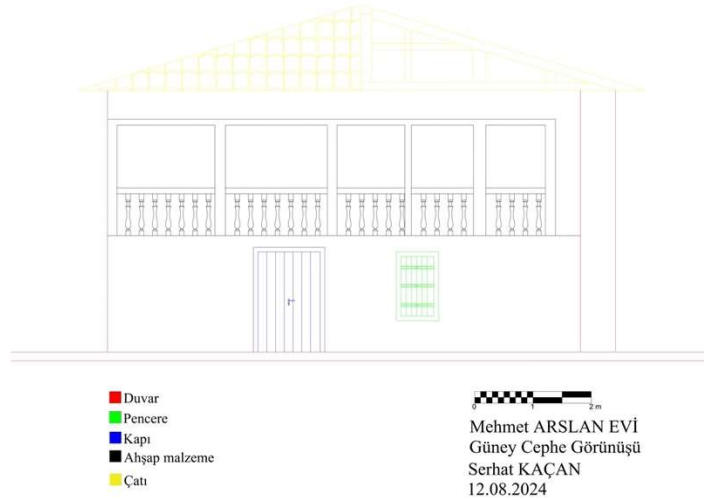
Çizim 20. Batı Cephe Görünümü

Çizim 21. Kuzey Cephe Görünümü

Çizim 22. Doğu Cephe Görünümü

Çizim 23. Güney Cephe Görünümü

3.3. Restorasyon Önerisi

Mehmet Arslan Evi, Stratonikeia’da yer alan sivil mimari örneklerinden biridir. Konumu itibariyle I. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde yer almaktadır. Yapının restorasyon önerisi restitüsyon kararları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Venedik Tüzüğü ile Nara Özgünlük Belgesi, ICOMOS Geleneksel Mimari Mirasın Korunması Tüzüğü, ICOMOS Ahşap Tarihi Yapıların Korunması İçin İlkeler, Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler ve ICOMOS Türkiye Mimari Miras Koruma Bildirgesi ile yasal mevzuatımız içinde olan 600 sayılı ilke kararları dikkate alınarak koruma kararları nezdinde restorasyon önerisi yazılmıştır⁴⁸.

Yürütülen çalışmalar neticesinde yapının rölövesi çizilmiş malzeme kullanımı ile birlikte gözlemlenerek hasar tespiti yapılmıştır. Sözlü kaynaklar kullanılarak ve yapının çevresindeki benzer dönem tarihi evlerden yola çıkılarak analojisi yöntemi kullanılarak restitüsyon önerisi yapılmıştır. Bu bağlamda yapının geçmiş dönemlerde uğradığı müdahaleler ele alınmıştır. Genel olarak özgünlüğü bozulmadan günümüze gelmiş olması ile birlikte geri döndürülebilir olmasını mümkün kılmaktadır.

Sağlamlaştırma, restorasyon projesinde temel müdahale biçimi olarak kabul edilmiştir. Sağlamlaştırmanın yeterli olmadığı durumlarda ise onarım ve yenileme yapılması planlanmıştır. Mimari gereklilik arz eden durumlar dışında yapının özgünlüğüne uymayan müdahalelerden kaçınılmıştır. Yapılacak olan müdahalelerin öncelikle temel hedefi sürdürülebilir konservasyondur. Restorasyon uygulaması sırasında yapılan işlemler rapor, çizim ve fotoğraflar yardımıyla dikkatle belgelenmelidir.

Mehmet Arslan Evi’ne, öncelikli olarak koruma prensibiyle yaklaşılmaktadır. Onarım sürecine geçildiğinde en az müdahale ve en iyi sonucu alma ile ulusal ve uluslararası koruma ilkelerine uygun olarak müdahale kararları belirlenmiştir. Belirlenen kararlar; temizlik çalışması, sağlamlaştırma, bütünlüğü korumaya yönelik onarma, yeniden özgünlüğüne kavuşturma ve işlevsellik kazandırma başlıkları adı altında toplanmıştır. Bulunduğu kentin tarihi ve kültürel değerine katkıda bulunması amaçlanarak verilecek yeni işlevin kent ile bütünleşmesi sağlanarak turizme kazandırılması hedeflenmiştir.

⁴⁸ ICOMOS 1964; ICOMOS 1994; ICOMOS 1999; ICOMOS 2003; ICOMOS 2008; ICOMOS Türkiye.

Yapı genelinde, restorasyon uygulamaları öncesinde yapılması gerekli işlemler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

1. Yapı ve yapıya ait bahçe iş sağlığı ve güvenliği önlemleri çerçevesinde tümüyle boşaltılacak ve temizlenecektir.
2. Bahçe içerisinde yabancı bitki temizliği yapılarak yıkılan bahçe duvarına ait moloz taşlar tasnif edilecektir. Tasnif çalışmaları esnasında, mermer blok parçaları, moloz taşlardan ayrıştırılacaktır.
3. Çatıda bulunan deforme olmuş alaturka tipi kiremitler tamamen kaldırılacak ve konstrüksiyonu oluşturan ahşapların tamamının sökümü yapılacaktır.
4. Çatının sökümü sonrasında, yapıdaki çürümüş ve işlevini yitirmiş kapı, pencere, yüklük, giriş vb. ahşap elemanların tamamı sökülerek bahçe içerisinde belirlenen bir alanda tasnif edilecektir.
5. Binanın iç cephe duvarlarında boya ve sıva raspası yapılacak ve bu yöntemle taş dokunun ortaya çıkması sağlanarak örgüdeki bozulmalar yerinde kontrol edilecektir.
6. Bina zemin katındaki ve üst katındaki sofa mekanlarında, özgün zemin seviyesine ulaşılabilmesi için güvenlik önlemi çerçevesinde beton kalıntısının temizliği yapılacaktır. Bahçe içi ve yapı çevresindeki beton kalıntılarının temizliği yapılacaktır.

Bina İç ve Dış Duvarları

Yapıda düşey ve yatay deformasyonun yoğun görüldüğü kuzey ve güney cephedeki duvarlarda temel seviyesine kadar söküm yapılarak restorasyon uygulaması önerilmiştir. Söküm sonrasında, yapıdaki özgün harca uygun olan onarım harcıyla duvarların örgüsü yeniden yapılacaktır. Gerekli görülen kısımlarda, örgü öncesi (statik kontrol yapılarak) temel güçlendirmesi yapılması önerilmektedir. Batı ve doğu cephe duvarlarındaki örgünün kontrolü yapılarak gerekli görülen yerlerde aynı uygulamalar yapılacaktır. Restorasyonu yapılacak olan duvarların örgüsünde, yeniden yapımın belli olması amacıyla derzlerde kiremit parçaları kullanılabilir.

Sağlamlaştırma çalışmalarının gerekli görüldüğü duvarlarda hidrolik kireç esaslı enjeksiyon uygulaması ve yine gerekli görülen kısımlarda paslanmaz çelik, FRP çubuk ya da epoksi reçinesiyle sağlamlaştırma uygulaması yapılacaktır. Yapıdaki temellerin de

kontrollü yapılarak oturmaların engellemesi amacıyla ve gerekli görüldüğü takdirde güçlendirme uygulamaları başvurulacaktır. Temel güçlendirme bir restorasyon önerisidir.

Örgüsü tamamlanan ve gerekli sağlamlaştırma çalışmaları yapılan iç cephe duvarlarında, geleneksel sıva uygulaması yapılarak sıva üzerine iki kat kireç badan uygulanacaktır. Dış cephe duvarlarında iç cephe duvarlarında olduğu gibi aynı uygulamalara tabii tutulacaktır.

Bahçe Duvarları

Bahçe duvarları, planda belirtildiği üzere eğim de hesap edilerek yeniden örülecektir. Özellikle derzleri işlevini yitiren ve kuru taş taş duvar haline gelen duvarların sökümlü yapılarak onarım harcıyla yenilecektir. Örgüsü tamamlanan duvar üstlerine, duvarı atmosferik etkenlerden korumak amacıyla doğal taş (kayrak) kullanılarak harpuşa yapılacaktır.

Bahçe duvarlarına restorasyon önerisi olarak temel önerilmiştir. Bahçe duvarları, yapılan taş temeller üzerine inşa edilecektir.

Çatı

Binanın örtü sistemi; ahşap konstrüksiyonlu, alaturka kiremit örtülü ve saçaklı kırma çatıdır. Bahçe kapıları ve bahçe içindeki tuvalet mekanının da örtüsü alaturka kiremitli çatıdır. Yapıdaki kısmen ya da tamamen çökmüş olan çatı, projeye uygun olarak yeniden imal edilecektir. Çatı iskeletinde kullanılacak olan ahşapların iyi kurutulmuş ve emprenyeli olması gereklidir. Yalıtım malzemelerinin kaliteli ve sızdırmaz olması son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle çatıdaki ısı ve su yalıtımı iyi bir biçimde uygulanmalıdır. Çatıdaki suyun zemine, zemindeki suyun da yapı dışına aktarılabilmesi için restorasyon projesinde yağmur oluğu ve iniş boruları önerilmiştir.

Döşemeler

Yapı içindeki Z01 ve Z02 mekanlarının döşemesine traverten ya da doğal taş (kayrak) önerilmiştir. Özgün kota uygun nitelikte döşenecek olan traverten, bakımı kolay ve geleneksel bir döşeme olduğu için tercih edilmiştir. Avlu içerisinde beton katkılı yürüyüş yolu ve yapının girişindeki alanlarda da kayrak taşı kullanılacak ve tretuvar yapılacak kısımlarda da aynı taştan yararlanılacaktır. Yapı içindeki traverten döşemenin önce blokajı ve tesviyesi yapılacak, ardından traverten döşeme yerleştirilecektir. Bahçe

döşeme taşlarının da tesviyesi yapılarak ince kırma taş ya da toprak kullanılarak derz boşlukları doldurulacaktır.

Yapının üst kat döşemesi, ahşap kiriş üzerine ahşap kaplamadır. Büyük bölümü deforme olan döşeme elemanlarının tamamının sökümü yapılarak yeniden döşemesi yapılacaktır. Kullanılacak olan ahşabın çarpılma, bozulma ve çatlamalara karşı iyi kurutulmuş ve böceklenmeye karşı emprenyeli ve koruyucu vernik işlemlerinin yapılmış olması gereklidir.

Üst kat sofanın zemin döşemesi betonarme malzemesi ahşap kirişlere kadar kaldırılacaktır. Ardından zemin döşemesine ahşap kirişlerin üzerine ahşap kaplama yapılması gerekir.

Tavan

Yapının üst kat tavanlarının tamamı kontrplaklarla kapatıldığı ve mavi boyalı olduğu görülmektedir. Yenileme çalışmaları da özgünlüğüne sadık kalınarak yapılması planlanmaktadır. Zemin katlar, ahşap kirişleme olarak kalacak ve kullanılacak ahşabın tamamı iyi kurutulmuş, böceklenmeye karşı emprenyeli ve koruyucu vernikli olması gerekmektedir. Z01 mekanında ahşap kirişler üzerine kontrplaklar yerleştirildiği görülmekte ve burada ahşap kirişler bakılarak kaplamanın gelip gelmediği kontrol edilecektir.

Islak mekanların tavanlarına ise ıslak hacim olduklarından dolayı neme dayanıklı hale getirilmiş ahşap malzemeli asma tavan önerilmektedir. Çatı saçaklarında, saçak altı ahşap kaplama önerilmektedir.

Ocaklar

Zemin katta yer alan ocağın yeri korunarak temizlik çalışması, sağlamlaştırma ve yeniden yapım metodları kullanılıp tamamlanacaktır. Üst kattaki ocağın temizlik çalışmaları yapılıp sıva uygulamaları tamamlanacaktır.

Merdiven

Üst kata ulaşımı sağlayan ve yapıda tek olan merdiven, özgün yapısına uygun olarak moloz taşlar, kayrak ve kireç bazlı onarım harcı kullanılarak sağlamlaştırma çalışması yapılacaktır. Yapının içerisinde bulunan merdiven basamaklarına ahşap

kaplama yapılarak yapının bütünlüğü sağlanacaktır. Merdivene, ahşaptan dırbızan korkuluk montajı yapılarak projeye uygun olarak tamamlanacaktır.

Kapılar

Üst katın kapıları kapılar masif tablalı, çift kanat açılır tipte ve ahşap malzemelidir. Zemin kat kapıları çakma kapı olarak yapılmıştır.

Doğu cepheden avluya girişi sağlayan kapı, büyük boyutlu, çift kanatlı ve sundurmalı kapıdır. Yapı genelindeki bu kapıların yapımında kullanılacak olan ahşabın, olası bozulma, çarpılma ve çatlamalara karşı iyi kurutulmuş olması ve böceklenmelere karşı emprenye edilip koruyucu vernik işlemlerinin yapılmış olması gereklidir. Avlu içinde yer alan küçük çaplı tuvalet kapısı basit çakma kapı olarak özgünlüğüne uygun olarak önerilmiştir.

Pencere, Kepenk ve Korkuluklar

Yapı genelindeki tüm pencereler tek kanatlı ya da çift kanatlı olarak ahşap malzemeden yapılmıştır. Kepenkler ve korkuluklar da ahşap malzemelidir. Yapı genelindeki pencere, kepenk ve korkulukların yapımında kullanılacak olan ahşabın, olası bozulma, çarpılma ve çatlamalara karşı iyi kurutulmuş olması ve böceklenmelere karşı emprenye edilmiş ve koruyucu vernik işlemlerinin yapılmış olması gereklidir. Isı yalıtımının sağlanabilmesi içinde çift camlı olması önerilmiştir.

Yağmur Oluğu, Drenaj Sistemi ve Tretuvarlar

Örtüsü alaturka kiremit kırma çatı olan yapıda, yağmur sularının yapıdan uzaklaştırılması için tüm çatı saçaklarını dolaşan eksiz oluk önerilmiştir. Yine aynı malzemeden önerilen yağmur iniş boruları zemine inmektedir. Yapı duvarlarını zeminde korumak için güney ve batı cephede tretuvar yapılması önerilmiştir. Tretuvar altında drenaj sistemi önerilerek yapı temellerinin ve duvarlarının su ile temasının önlenmesi amaçlanmıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mehmet Arslan Evi, konumu itibariyle Muğla ili Yatağan ilçesinde bulunan Stratonikeia Antik Kenti içerisinde yer almaktadır. Antik kent Osmanlı Döneminde Eskihisar ismini almış ve yerleşim yeri olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Eskihisar'da dini ve sivil yapıların bölge içerisinde yer alıyor olması Osmanlı Döneminde bölgenin yoğun olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Mehmet Arslan Evi, yığma duvar tekniğinde yapılmış iki katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı avlu içerisinde kuzeydoğu köşede konumlandırılmıştır. Avlunun güneybatısında fırın yer alırken kuzeybatısında tuvalet ve kümes bulunmaktadır. Dış sofalı iki odalı plan tipine sahiptir. Alt katta taşlık, bir dükkan ve bir oda yer almaktadır. Üst katta sofa ve iki oda yer almaktadır. İki katlı olan yapının dış ve iç duvarları yığma teknikle yapılmıştır. Üst örtüsü ahşap konstrüksiyonla oluşturulan çatı örtüsü alaturka kiremitle örtülüdür. Yapının kapı ve pencere üstlerinde, duvarların çeşitli yerlerinde yatay yönde ahşap hatıl kullanılmıştır. Yapıda birinci kat döşemeleri ahşap kiriş üzeri ahşap döşemedir. Yapının içerisindeki mekanların üst örtüsü günümüze gelebilmiş olup tavanları ahşap kaplamalıdır. Yapıdaki iç mekan duvarları tamamen sıvalıdır. Yapının dış cephelerinin de sıvalı olduğu görülmektedir. Yapının doğu cephesi Osmanlı taş döşemeli yola bakarken, kuzey cephesi ara sokağa bakmaktadır. Batı ve güney cephesi ise avluya açılmaktadır.

Yapı oldukça sade işçilikle yapılmıştır. Bezemeler sadece iç kapıların alınlığında görülmektedir. Alınlığın kenar köşelerinde ve taç kısmında çarkıfelek motifli rozet bezemesi işlenmiştir. Evin alt kat ve üst katta bulunan odalarında birer adet yüklük ve ocak yapıldığı görülmektedir. Yüklüklerin alt katında olanında gusülhane bulunurken üst katta bulunan odanın yüklüğünde ise gusülhane bulunmamaktadır. Üst kattaki yüklük, mavi boyalı ve daha bakımlı olduğu görülürken alt kattaki boyasız ve daha bakımsız olduğu gözlenmektedir. Ocakların bacaları ise Muğla yöresine ait olan Muğla bacaları tipinde yapılmıştır.

Mehmet Arslan Evi, Eskihisar yöresi ile Menteşe, Ula ve Milas bölgeleri evleriyle karşılaştırıldığında farklılıklar görülmekle birlikte genel hatlarıyla incelendiğinde benzerliklere sahiptir.

Yöredeki evlerin sokak dokusuna uygun olarak inşa edildiği görülmektedir. Eskihisar yöresindeki evlerin hemen hemen hepsinde Muğla tipi bacaları dikkati

çekmektedir. Çatıların kırma çatı şeklinde olduğu alaturka kiremitlerle örtülü olması da yöresel ve bölgesel gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Cephe düzenlemelerinde sokağa bakan cephelerin sıvalı ve badanalı olması yine yöresel ve bölgesel etkilenmeden dolayı olduğu da saptanmaktadır.

Muğla bölgesinde avluya geçişi sağlayan kuzulu kapı girişi yer alırken Eskişehir evlerinde de kuzulu giriş kapılarına rastlanılmaktadır ancak Mehmet Arslan Evi'nde çift kanatlı olup kuzulu giriş kapısı görülmemektedir. Söz konusu kuzulu giriş kapısı yöresel ve bölgesel çok yaygın olarak kullanılmaktadır.

Eskişehir evlerinin bir kısmında zamanın gerektirdiği kullanıma bağlı olarak sofaların kapatıldığı görülmektedir. Mehmet Arslan Evinin alt katındaki kuzeydoğu mekanın dükkan olarak kullanılması Muğla bölgesinde çok rastlanılan bir durum değildir. Yapının alt katında ve üst katındaki odalarda birer adet yüklüğü bulunmaktadır. Ancak iki yüklük de birbirinden farklı olarak yapılmıştır. Alt katın yüklüğünde çiçeklik ve güsülhane bulunurken üst katındakinde sadece dolap gözleri bulunmaktadır. Yüklüklerin oda içerisinde olması Eskişehir evlerinde genellikle rastladığımız bir durumken ve Muğla evlerinde genellikle sofa kısmına konumlandırıldığı görülmektedir.

Eskişehir evlerinde üst kata eğer dışarıdan giriş sağlanıyorsa merdivenler genellikle moloz taşlardan yapılır ancak merdiven içeriden verildiğinde tamamına yakını ahşap olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgedeki ve yöredeki evlerde de içeriden üst kata çıkan merdivenler genellikle ahşap olarak inşa edilmiştir. Dolayısıyla, Mehmet Arslan Evindeki kargir merdiven, muhtemelen sofanın kapatıldığı dönemde ahşaptan kargire dönüştürülmüş olabilir.

Eskişehir evlerinde, bölgesel ve yöresel olarak incelendiğinde üst katta yer alan kapının üst köşelerinde rozet betimlemeli süslemeler başka evlerde görülmemektedir. Mehmet Arslan Evi'nde kapıların bezemeli iken tavan süslemelerinin olmaması dikkati çekmektedir.

Yapının fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulmalara maruz kaldığı gözlenmektedir. Bu bozulmalar sonucunda tahribata açık hale gelmiş ve yıkılıp tarih olma tehlikesi bulunmaktadır. Yapıdaki fiziksel bozulmalar, duvar, kapı, pencere, çatı vb. yapı elemanlarının genelinde görülmektedir. Fiziksel bozulmaların; zemin hareketlerinin yanı sıra kar, yağmur gibi atmosferik etkenler, günlük ve mevsimlik sıcaklık değişimleri, bakımsızlık ve terk sonucu ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar kırılmalar, çatlaklar,

deformasyonlar, aşınmalar, parça kayıpları, derz boşalmaları, sıva boşalmaları, sıva dökülmeleri, yüzeysel kirliliklerdir. Mehmet Arslan Evi'ndeki kimyasal bozulmalar su ve nem etkisinin yanı sıra yapıdaki bitkilenmelerin artmasıyla yoğun bir biçimde ilerlemiştir. Yapının çatıya yakın yerlerinde ve kuzey, doğu cephelerdeki duvarlarında ayrılmalara ve biyolojik bozulmalar görülmektedir.

Yapıdaki belgeleme çalışmaları geleneksel ve ileri belgeleme olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Geleneksel belgeleme çalışmalarında; yapıya ait pencere, kapı, yüklük gibi detaylı elemanların krokileri çizilerek şerit metre yardımıyla ölçüleri alınmıştır. Ölçüm çalışmalarının yanında fotoğrafla belgeleme işlemleri de gerçekleştirilmiştir. İleri boyutta belgeleme çalışmaları ise tarayıcı kullanılmıştır. Tarayıcıdan elde edilen veriler iş istasyonuna aktarılmış ve ardından nokta bulutu halindeki veriler birleştirilerek plan, kesit ve görünüş düzleminde ortofotolar üretilmiştir.

Yapının yapılış tarihi kesin olarak bilinmese de gerek plan tipi özellikleriyle gerekse de kendi döneminde yapılan yapılarla benzerlik sağlaması açısından 19. yy'da yapıldığı düşünülmektedir.

Yapının güney cephesi ile avlu kapısı arasında kalan alanda zemine ince beton dökülerek betonarme görünümü verilmiştir. Bu alanın özgününde taş döşeme olduğu ise çağdaş dönemdeki evlerde avlunun aslında taş döşeme olduğu görülmektedir. Avlunun güney ve batı cephelerinin çiçeklik olduğunu ve bu çiçeklik alanında betonarme olduğu bellidir. Bu alanın da taş döşeme ve taş duvar şeklinde olması gerektiği yine çağdaş yapılara bakıldığında anlaşılmaktadır.

Yapının alt katından üst kata geçişi sağlayan merdivenlerin betonarme olması özgünlüğüne aykırı bir durumdur. Mevcut izler incelendiğinde merdivende kullanılan taşların, batı cephesiyle beraber çalışmadığı görülmektedir. Batı cephe duvarı ile merdiven arasındaki kırılmaya bakıldığında duvar üzerinde sıva kalıntıları olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yapının merdivenlerinin orijinalinde ahşap olduğu kanısına varılabilir.

Yapının üst kat planı incelendiğinde her mekanda kullanım amacına bağlı farklılıklar görülmektedir. Sofa zeminin ahşap döşeme olması beklenirken beton yapılması özgünlüğünü bozmaktadır. Sofa zeminin kırılmaların oluşturduğu boşluklardan aşağı bakıldığında ahşap kaplamaların olduğu da tespit edilmektedir. Zemin döşemesi olarak ahşap kaplamalar kullanıldığında özgünlüğüne kavuşacaktır. Sofanın güney

cephesinin özgünlüğünde açık olması gerekirken sonraki dönem ekiyle kapatıldığı ve sıvandığı görülmektedir.

Mehmet Arslan Evi, Stratonikeia’da yer alan sivil mimari örneklerinden biridir. Konumu itibariyle I. Derece Arkeolojik Sit Alanı içerisinde yer almaktadır. Yapının restorasyon önerisi restitüsyon kararları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yürütülen çalışmalar neticesinde yapının rölövesi çizilmiş malzeme kullanımı ile birlikte gözlemlenerek hasar tespiti yapılmıştır. Sözlü kaynaklar kullanılarak ve yapının çevresindeki benzer dönem tarihi evlerden yola çıkılarak analogisi yöntemi kullanılarak restitüsyon önerisi yapılmıştır. Bu bağlamda yapının geçmiş dönemlerde uğradığı müdahaleler ele alınmıştır. Genel olarak özgünlüğü bozulmadan günümüze gelmiş olması ile birlikte geri döndürülebilir olmasını mümkün kılmaktadır.

Mehmet Arslan Evi’ne, öncelikli olarak koruma prensibiyle yaklaşılmaktadır. Onarım sürecine geçildiğinde en az müdahale ve en iyi sonucu alma ile ulusal ve uluslararası koruma ilkelerine uygun olarak müdahale kararları belirlenmiştir. Belirlenen kararlar; temizlik çalışması, sağlamlaştırma, bütünlüğü korumaya yönelik onarma, yeniden özgünlüğüne kavuşturma ve işlevsellik kazandırma başlıkları adı altında toplanmıştır. Bulunduğu kentin tarihi ve kültürel değerine katkıda bulunması amaçlanarak verilecek yeni işlevin kent ile bütünleşmesi sağlanarak turizme kazandırılması hedeflenmiştir.

Koruma çalışmaları öncesinde tarihi kent ve kentsel alanların bütününde disiplinler arası araştırmalar yürütülmelidir. Koruma planları çerçevesinde tarih, sanat tarihi, arkeoloji, mimarlık, ekonomi ve sosyoloji bileşenlerini gözetilmelidir. Korumada geleneksel sivil mimari niteliği taşıyan her bir yapıya özenli davranılmalı; uygulama öncesi yapının tasarım ve yapısal özellikleri detaylı bir şekilde irdelenmelidir. Çalışma neticesinde elde edilen veriler ve belgeler diğer çalışmalara da yön verebilmesi için ulaşılabilir olmalıdır. Uygulama sırasında binaların bulunduğu yere, fiziksel ve kültürel çevresiyle olan bağına ve birbirlerine göre konumlarına saygılı ve onları koruyan bir tutum seçilmelidir. Geçmişten günümüze ulaşabilmiş mimari yapıların kültürel değerlerini koruması amacıyla birtakım etkinlikler yapılmalı toplumda kültürel mirası koruma bilinci yayılması gerekmektedir. Geleneksel yapı sanatını icra edenler ile uzmanlık aktarımının yapılması neticesinde bilgi alışverişine imkan verilecek bölgeler arası iletişim ağları oluşturulmalıdır.

FIGÜRLER LİSTESİ

Fig. 1. Muğla Evlerinden Örnekler (URL 1).....	13
Fig. 2. Sami Akdeniz Fırını Kuzey Cephe Kireç Badanalı Duvar	16
Fig. 3. Doğu Cephe	22
Fig. 4. Kuzey Cephe.....	22
Fig. 5. Batı Cephe	23
Fig. 6. Güney Cephe	23
Fig. 7. A01 Mekanı batıdan doğuya doğru	24
Fig. 8. A01 Mekanı doğudan batıya doğru	24
Fig. 9. A02 Mekandaki Yüklük	24
Fig. 10. A02 Mekandaki Ocak	24
Fig. 11. A03 Mekan	25
Fig. 12. A03 Mekan	25
Fig. 13. Ü01 Mekanın batıdan doğuya doğru	26
Fig. 14. Ü01 Mekanın doğudan batıya doğru	26
Fig. 15. Ü02 Odanın ocağı	26
Fig. 16. Ü02 Odanın yüklüğü.....	26
Fig. 17. Ü03 Odanın doğu cephesi.....	27
Fig. 18. Ü03 Odanın güney cephesi.....	27
Fig. 19. Kapının görünümü	28
Fig. 20. Korkuluğun görünümü.....	28
Fig. 21. Kuzey cephedeki ayrılma.....	29
Fig. 22. Batı cephedeki ayrılma	29
Fig. 23. Sofadaki ahşap bozulmalar	30
Fig. 24. Üst kattaki ahşap bozulmalar.....	30
Fig. 25. Güney cephedeki kimyasal bozulma	30
Fig. 26. Kimyasal bozulmalar renk değişimi	30
Fig. 27. Sofadaki biyolojik bozulma.....	31
Fig. 28. Çatıdaki biyolojik bozulma.....	31
Fig. 29. Genel Görünüm	37
Fig. 30. Odanın batı duvarı	38
Fig. 31. Odanın kuzey duvarı.....	38
Fig. 32. Ahşap rafların durumu	39
Fig. 33. Merdivende görülen çatlaklar	40
Fig. 34. Sofada eklenti ahşap teras.....	40
Fig. 35. Ocak ve tavan görünümü	41
Fig. 36. Yüklük	41
Fig. 37. Zemin döşemesi ve tavan.....	42
Fig. 38. Kuzeybatı köşedeki çatlak	42
Fig. 39. Kuzey cephe.....	43
Fig. 40. Batı cephe	43
Fig. 41. Güney cephe	43
Fig. 42. Doğu cephe	43
Fig. 43. Mekan içi sıva örneği.....	44

Fig. 44. Dış cephe örneği	44
Fig. 45. Pencere örneği.....	45
Fig. 46. Yüklük Örneği	45
Fig. 47. Avludaki betonarme görüntüsü.....	46
Fig. 48. Yürüyüş yolu	46
Fig. 49. Odanın kuzey duvarındaki ocak	46
Fig. 50. Sofa zemini ve duvarları	46
Fig. 51. Merdiven basamakları	47
Fig. 52. Sofa zemin döşemesi	48
Fig. 53. Sofada eklenti ahşap teras.....	48
Fig. 54. Sofa tavan kısmı	48
Fig. 55. Çıkmanın görünümü	49
Fig. 56. Ocak ve tavan görünümü	49
Fig. 57. Yüklük	49
Fig. 58. Batı Cephe	50
Figür 59. Kuzey Cephe	50
Fig. 60. Doğu Cephe	51
Fig. 61. Güney Cephe	52

ÇİZİMLER LİSTESİ

Çizim 1. Türk Evi plan tipleri (Küçükerman 1973, 38, Res.12).....	11
Çizim 2. Eskihsar evlerinden örnek bir cephe görünümü (Yurdugüzel 2005, 46, Çiz. 48)	15
Çizim 3. Dolmagöz duvar sistemi (Yurdugüzel 2005, 71, Çiz.18).....	17
Çizim 4. Mehmet Arslan Evi'nin kent planında konumu	18
Çizim 5. Vaziyet Planı	19
Çizim 6. Kapının çizimi	28
Çizim 7. Korkuluk çizimi.....	28
Çizim 8. Kuzey Cephe Bozulma Paftası.....	43
Çizim 9. Doğu Cephe Bozulma Paftası	34
Çizim 10. Güney Cephe Bozulma Paftası.....	43
Çizim 11. Batı Cephe Bozulma Paftası.....	43
Çizim 12. Alt kat planı	443
Çizim 13. Üst kat planı	443
Çizim 14. Alt Kat Restitüsyon Planı	52
Çizim 15. Üst Kat Restitüsyon Planı	53
Çizim 16. A-A Kesiti	53
Çizim 17. B-B Kesiti.....	54
Çizim 18. C-C Kesiti.....	54
Çizim 19. D-D Kesiti	55
Çizim 20. Batı Cephe Görünümü.....	55
Çizim 21. Kuzey Cephe Görünümü	56
Çizim 22. Doğu Cephe Görünümü.....	56
Çizim 23. Güney Cephe Görünümü.....	56

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- Pausanias V.21.10 *Periegesis tes Hellados/Description of Greece*, (Çev. W. H. S. Jones), Vol. I, William Heinemann, London, 1918.
- Strabon *Antik Anadolu Coğrafyası/Geographika: XII-XIII-XIV*, (Çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2005.
- Stephanos *Stephani Byzantii Ethnica*, (Ed. Margarethe Billerbeck), Vol. I: Alpha-Gamma, Walter de Gruyter, Berlin, 2006.

Modern Kaynaklar

- Ahunbay 2021 Z. Ahunbay, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul, 2021
- Aydaş 2010 M. Aydaş, *MÖ. 7. Yüzyıldan 1. Yüzyıla Kadar Karya ile Rodos Devleti Arasındaki İlişkiler*, İstanbul, 2010
- Aydaş 2015 M. Aydaş, “Stratonikeia’nın Yerleşim Tarihi ve Yapılan Çalışmalar”, Ed. B. Söğüt, *Stratonikeia Çalışmaları 1, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, İstanbul, 2015, 30-37.
- Baş 1991 A. Baş, “Eskihisar’daki Türk Devri Yapıları”, *Vakıflar Dergisi*, XXII, 1991, 365-382.
- Başak 2021 O. Başak, “Muğla Evlerindeki (Merkez Menteşe İlçesi) El Biçimli Kapı Tokmakları”, *Sanat Tarihi Dergisi*, 30.1, 2021, 175-203.
- Boysal 1980 Y. Boysal, “Stratonikeia Kazısı”, 2. *Kazı Sonuçları Toplantısı* Cilt 2, Ankara, 1980, 127-131.
- Bozkurt 2013 G. Bozkurt, “19. yy’da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi”, *Journal of the Faculty of Forestry*, Istanbul University, Sayı 62 (2), 2013, 42-49.
- Duran 1995 R. Duran, *Menteşe Beyliği*, Yayımlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir 1995.
- Eldem 1968 S. H. Eldem, *Türk Evi Plan Tipleri*, İTÜ Mim. Fak., Baskı Atölyesi, İstanbul 1968.

- Ertürk-Özen 1984 Z. Ertürk – H. Özen, *Günümüz Toplu Konut Planlamasında Geleneksel Türk Evinin Uygulanabilirliği*, TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası, E-Kütüphane, İstanbul, 1984.
- ICOMOS 1964 ICOMOS *The Venice Charter, International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*, Venice, 1964.
- ICOMOS 1994 ICOMOS, *The Nara Document on Authenticity*, Japan, 1994.
- ICOMOS 1999 ICOMOS, *Charter on the Built Vernacular Heritage*, Mexico, 1999.
- ICOMOS 2003 ICOMOS Iscarsah, *International Scientific Committee on the Analysis and Restoration of Structures of Architectural Heritage, ISCARSAH Principles*, Victoria Falls, 2003.
- ICOMOS 2008 ICOMOS ISCS, *Illustrated Glossary on Stone Deterioration Patterns, Monuments and Sites XV*, ICOMOS International Scientific Committee for Stone (ISCS), Marne, 2008.
- ICOMOS Türkiye 2013 ICOMOS Türkiye, *Mimari Mirası Koruma Bildirgesi*, 2013.
- Kaya 2010 L.G. Kaya, “Geleneksel Kapı Halka ve Tokmakları: Safranbolu”, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12, 2010, 341–369.
- Kunduracı 1995 O. Kunduracı, *Batı Toroslarda Bulunan Geleneksel Konutlar*, Konya, 1995.
- Kunduracı 2007 O. Kunduracı, *Muğla-Yatağan Çevresinin Türk Devri Mimarisi ve El Sanatları*, Konya, 2007.
- Kunduracı 2017 O. Kunduracı, “Muğla Yatağan Evlerindeki Dırbızan Örnekleri” *VII. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi ve Folklor Kongresi*, Bakü, 2017.
- Kunduracı 2020 O. Kunduracı, “Stratonikeia’da Geleneksel Türk Evleri”, *14. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Koruma Sempozyumu*, Aydın, 2020.
- Küçükerman 1973 Ö. Küçükerman, “Endüstri Tasarımı Olgusu ve Türkiye”, *Yapı*, 1973, 1, 37-46.
- Magie 1950 D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor*, New Jersey, 1950.

- Merçil 2004 E. Merçil, *Türkiye Selçukluları'nda Meslekler*, Ankara, 2004.
- Oğuzhanoglu 2015 U. Oğuzhanoglu, "Stratonikeia Antik Kenti Çevresinde Erken Yerleşim İzleri", Ed. B. Söğüt, *Stratonikeia Çalışmaları 1, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, İstanbul, 2015, 19-28.
- Öcal - Dal 2012 A. D. Öcal – M. Dal, *Doğal Taşlardaki Bozunma*, Kırklareli, 2012.
- Söğüt 2010 B. Söğüt, "Stratonikeia 2008 Yılı Çalışmaları, 31. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 4, 2010, 263-286.
- Söğüt 2013 B. Söğüt, "Stratonikeia 2013 Yılı Çalışmaları, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 3, 2015, 597-622.
- Söğüt 2015 B. Söğüt, "Stratonikeia'nın Yerleşim Tarihi ve Yapılan Çalışmalar", Ed. B. Söğüt, *Stratonikeia Çalışmaları 1, Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları*, İstanbul, 2015, 1-8.
- Söğüt 2019 B. Söğüt, *Stratonikeia (Eskihisar) ve Kutsal Alanları*, Ege Yayınları, 2019.
- Şahin 1976 Ç. Şahin, *The Political and Religious Structure in the Territory of Stratonikeia in Caria*, Ankara, 1976.
- Uykucu 1968 K. E. Uykucu, *Muğla Tarihi*, 1968.
- Yurdugüzel 2005 O. T. Yurdugüzel, *Eskihisar Kentsel Sit Koruma Projesi*, 2005.
- Yurdugüzel 2011 O. T. Yurdugüzel, "Stratonikeia (Eskihisar Köyü) Yerleşiminde Tarihsel Gelişim ve Sosyal Değişimin Kentsel Dokuya Etkilerinin İrdelenmesi", *New World Science Academy*, 2011, 931-942.
- URL 1 <https://www.turkiyenintarihieserleri.com> (30.11.2024)

Eski: 1393

T.C.
YATAĞAN KAYMAKAMLIĞI
Milli Emlak Şefliği

TAHSİSLİ TAŞINMAZ TESLİM VE TESELLÜM TUTANAĞI

TAŞINMAZIN			
Taşınmaz No	48120106081	Cinsi	Kargir Ev ve Avlusu
Fiili Durumu		Yüzölçümü (m²)	179,32
İli	Muğla	Hazine Hissesi	1,00/1,00
İlçesi	Yatağan	Tapu Tarihi	11.11.2022
Mahallesi / Köyü	Eskihisar Köyü	Pafta / Cilt No	N20-A-17-D-D
Caddesi / Sokağı	/	Ada / Sahife No	255/ 1532
Yöresi	Köyü	Parsel / Sıra No	29/

TAHSİS İLE İLGİLİ BİLGİLER			
Tahsis Edilecek Olan İdare	Kültür ve Turizm Bakanlığı / (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)		
Tahsis Amacı	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı		
Tahsis Süresi / Yüzölçümü	Hizmet süresince	179,32	
Yasal Dayanak	315 Sayılı Milli Emlak Genel Tebliği		
Tahsis Yetkisi	Yatağan Kaymakamlığı (Milli Emlak Şefliği)		
Tahsis Tarih ve No	21.11.2022	1	
Genel Müd. Dosya No	274778		

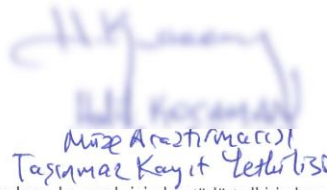
ÜZERİNDE BULUNAN MUHDESATIN	
Cinsi: Mevcut durumu ile	
Nevi:	
Miktarı:	

Yukarıda özellikleri yazılı taşınmaz tahsis amacıyla kullanılmak üzere ve tahsis amacı kalmadığında idaremize iade edilmek üzere aşağıda adı, soyadı ve görev ünvanı yazılı bulunan şahsa teslim edildiğine dair iş bu tutanak birlikte tanzim ve imza altına alındı.

TESLİM EDEN

09.12.2022

TESLİM ALAN

Müze Araştırmacı
Taşınmaz Kayıt Yetkilisi

NOT: Teslim alan idarenin; tahsisli taşınmazı işgal ve tecavüzlere karşı korumak için her türlü tedbiri alması, işgal ve tecavüz halinde idari ve adli yollara başvurusu ve durumu derhal illerde Defterdarlığa (Milli Emlak Müdürlüğü), ilçelerde Malmüdürlüğüne (Milli Emlak Servisi) bildirmesi ve tahsisli taşınmazlarla ilgili olarak harcamalara katılma payı dahil her türlü gideri ödemesi gereklidir.

AVRUPA KONSEYİ	DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLARI KORUMA ENVANTERİ			D.K.V.K.E	ENVANTER NO: 24			
TÜRKİYE	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ			ANIT		HARİTA NO:		
İLİ: MUĞLA	İLÇESİ: YATAĞAN	MAHALLE KÖY VEYA MEVKİİ: ESKİHİSAR KÖYÜ	KORUMA DERECE:	ANITSAL	1	2 3		
				ÇEVRESEL	1	2 3		
				ÇEVREYE AYKIRI				
SOKAK VE KAPI NO:	KADASTRO PAFTA: 21	ADA	PARSEL: 1393					
ADI: Konut	YAPTIRAN: Bilinmiyor	YAPAN: Bilinmiyor	MİMARİ ÇAĞI (USLUP): 20. y.y. başları					
	YAPIM TARİHİ: Bilinmiyor	KİTABE:	VAKFIYE:					
GENEL TANIM: Dış sofalı plan tipine sahip kırma taş ve devşirme malzeme ile yığma teknikle inşa edilmiş alaturka kiremit örtülü kırma çatılı iki katlı bir yapıdır.								
KORUMA DURUMU	A İYİ B ORTA C FENA	TAŞIYICI YAPI A B C	DIŞ YAPI A B C	ÜST YAPI A B C	İÇ YAPI A B C	SÜSLEME ELEMANLARI A B C	RUTUBET A B C	YOK B İZİ VAR C ÖNEMLİ
VAZİYET PLANI:				FOTOĞRAF:				
ARKADA				ARKADA				
GÖZLEMLER: Halen kullanılmakta olan yapının tüm elemanları sağlamdır.								
BUGÜNKÜ SAHİBİ:		Mal sahibi		BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUŞ: Mal sahibi				
YAPILAN ONARIMLAR: Yapı iskan edilir durumdadır.								
AYRINTILI TANIM: 20. Y.Y. başlarında inşa edildiği sanılan iki katlı yapının alt katında depo ve kiler, üst katında sonradan camekanla kapatılmış sofa ve oda yer almaktadır. Üst kata içeriden tek kollu bir merdivenle ulaşılmaktadır. Kuzey cephesinde bacası ve bir penceresi mevcuttur. Doğu cephesinde ise alt katta sokağa açılan bir kapı, üst katta iki penceresi bulunmaktadır. Güney cephesinde de alt katta ortada bir kapı ve bir penceresi, üst katta camekanlı sofa vardır. Pencereleleri ahşap söveli ve ahşap kepenklidir.				TEKNİK BİLGİLER SU ELEKTRİK ISITMA KANALİZASYON				
Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 26.06.2002 gün ve 1458...sayılı kararı ektir.				ORJİNAL KULLANIMI: Konut				
				BUGÜNKÜ KULLANIMI: Konut				
				ÖNERİLEN KULLANIMI: Konut				
				HAZIRLAYANLAR: Havvanur AKYÜZ (Arkeolog) 18 / 03 / 2002 Eylem KAZIL (Mimar)				
YAYIN DİZİNİ		EKLER:		KONTROL EDEN: Erdal KORKMAZ (Müdür-V.) 18 / 03 / 2002				
		RAPOR		KURULUŞ ONAYI NO: / 2002				
		FOTOĞRAF						
		RÖLÖVE PROJESİ						
		RESTORASYON PROJESİ						
		HARİTA						
		KROKİ						
		KİTABE						
		VAKFIYE						
		REVİZYON:		/2002...				
		KURUL KARARLARI						